

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

**FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2009

Anna Holíková

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Rodinné prostředí a jeho význam při rozvoji osobnosti dítěte

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.

Vypracovala:
Anna Holíková

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Rodinné prostředí a jeho význam při rozvoji osobnosti dítěte“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Znojmo 16. 4. 2009

.....
Anna Holíková

Poděkování

Děkuji paní PaedDr. **Libuši Mazánkové**, Dr. za vstřícný přístup, cenné rady a připomínky, které mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat svému muži a svým dětem za jejich podporu, lásku a trpělivost a svým rodičům a rodičům svého muže za to, že je mám.

Anna Holíková

OBSAH	1
Úvod	2
1. Charakteristika rodiny	3
1.1 Rodina v minulosti a v současnosti	3
1.2 Rodinné prostředí a jeho význam při rozvoji osobnosti dítěte	7
1.3 Rodina jako místo citových vztahů	10
1.4 Rodina funkční	12
1.5 Rodina problémová	13
1.6 Rodina dysfunkční	16
1.7 Rodina neúplná	19
1.8 Dílčí závěr	21
2. Vliv školy na rozvoj osobnosti dítěte	22
2.1 Úloha školy při utváření osobnosti dítěte	22
2.2 Nadané děti a děti se zvláštními zdravotními problémy	24
2.3 Volný čas dětí, mimoškolní činnost	26
2.4 Dílčí závěr	30
3. Sociální politika státu	31
3.1 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – Dětský domov	32
3.2 Dílčí závěr	39
Závěr	40
Resumé	42
Anotace	43
Seznam použité literatury	44
Seznam příloh	46

„Začátek je nejdůležitější součástí každé práce“.

(Platón: Republika II. kniha)

ÚVOD

Na následujících stránkách bakalářské práce se věnuji tématu, které je mi velmi blízké. Jak sám název napovídá, zabývám se rodinou, jejím prostředím a jeho významem pro rozvoj osobnosti dítěte.

Téma jsem si zvolila proto, že mám děti mladšího školního věku (syn 9, dcera 6). Dále pak proto, že jsem již od narození syna v domácnosti, což má své pozitivní, ale i negativní stránky. Předností je, že matka vidí dítě vyrůstat, plně se mu věnuje, pečuje o ně beze spěchu. Ale na druhé straně se může stát, že jsou děti méně samostatné, často spoléhají na to, že maminka je stále „po ruce“.

Velkou výhodou je, že píše tuto práci ve věku, kdy jsem stačila nasbírat spoustu životních zkušeností. Postupně si vyjasňuji, co ve vývoji mých dětí je již ukončené, ale také to, co na nás ještě čeká. Jsem si vědoma toho, že rodiče, i když prostudují dostupnou literaturu, musí si z velké části přijít na to sami, jak se svými dětmi jednat. I když se v průběhu výchovy dopustí řady omylů, vždy je nutné poučit se a další nedělat! Vždyť metoda, která bezvadně zabrala u jednoho dítěte, skončí u druhého naprostým neúspěchem. Proto je tak nutné mít na zřeteli individualitu dítěte, umět aktivně naslouchat, vyzbrojit se empatií, tolerancí a trpělivostí, mít na děti čas. Tyto vlastnosti jsou vždy stabilizujícím faktorem. To vše se musí dít v klidné, milující atmosféře domova.

Proto cílem mé práce je zdůraznit vliv rodinného prostředí a jeho význam pro rozvoj osobnosti dítěte. Vycházím z hypotézy, že děti, které mají bezpečné zázemí domova, jsou ve výhodě vůči dětem, u nichž je tomu právě naopak. Jsou méně ohrožené škodlivými vlivy, kterými jsou denně vystavovány. Jsou vůči nim odolnější.

Předmětem mého zájmu jsou děti a jejich rodiče. Zajíímají mě samozřejmě takoví, kteří staví rodičovské povinnosti na prvé místo, ale i takoví, kteří mají problémy, vedoucí k rozpadu rodiny (alkoholismus, drogy, opuštění dítěte...) Osobně jsem příkladem jedince, kterému bylo dopřáno vyrůstat v prostředí harmonie a lásky úplné rodiny. Velká část lidí však takové štěstí neměla - ať už z jakéhokoliv důvodu přišli o možnost vyrůstat v prostředí fungující rodiny. Toto je zásadním způsobem poznamenalo nejspíš na celý další zbytek života.

Pracovní trh v dnešním uspěchaném světě je nastavený tak, že chce člověka celého – výkonného, neúnavného. A kde má nabrat nové síly, když ne v domově, v němž se může radovat z obyčejných věcí. Jsem přesvědčena o tom, že jestli má něco smysl, pak je to domov se svými mezilidskými vztahy. Jsou to neviditelná pouta, která svazují jednotlivé příslušníky rodiny. A proto „rodina by měla znamenat pro dítě základní životní jistotu. To je nejlepší vklad, který mu můžeme dát“.¹

---

¹ Matějček, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994, s. 17.

1. Charakteristika rodiny

„Rodina je důležitou sociální skupinou. Je tradičním a optimálním prostředím utváření a reprodukci sociálních vztahů. Lidstvo za celou dobu své existence neobjevilo vhodnější prostředí pro fungování a reprodukci sociálních vztahů. Řada funkcí přecházela na jiné společenské instituce, což způsobilo, že do popředí stále více vstupuje skutečnost, že rodina je hlavním článkem formujícím osobnost člověka a jeho sociální charakter. Zároveň také chrání jedince před tlaky společnosti“.²

1.1 Rodina v minulosti a v současnosti

Každá lidská kultura přizpůsobuje rodinu svým kulturám a tradicím.

Pravěk a otázka matriarchátu

Člověk dnešního typu se objevuje na naší planetě v mladší době kamenné. „Je jisté, že tento člověk žil ve skupinách a je skoro jisté, že šlo o skupiny spřízněné“.³ Tito lidé se živili lovem a sběračstvím.

Skupinový život v tlupě umožnil snadnější získávání potravy a poskytoval ochranu před vnějším drsným prostředím.

Oteplování klimatu dovolovalo, aby se lidé mohli usazovat na jednom místě, aby zkusili pěstovat rostliny, později chovat dobytek. Tato změna je obvykle označována jako neolitická revoluce. Dlouhodobé osídlení jednoho místa a produkce přebytku potravy umožňovalo specializaci: ženy vyráběly keramiku, předly, tkaly a upravovaly potravu. Lov – tradiční sféra mužů - již měl jen doplňkový charakter. Vznikala řemesla.

Lidé se začali sdružovat v rodech na základě příbuzenství s ženou – matkou. V rodu bylo několik mateřských velkorodin, které se skládaly ze tří generací (dětí matky, rodičů, prarodičů). Všichni členové velkorodiny se rovným dílem dělili o výsledky společenské práce. Majetek celého rodu byl společný. Matka byla uctívána jako dárkyně života, jak o tom svědčí hliněné sošky žen – Venuše. Hovoříme o matriarchátu.

S postupem rozvoje řemesel, obchodu, vojenství, s diferenciací společenského postavení podle majetku, se do popředí dostávají muži. Zvláště v průběhu doby bronzové vzrůstala důležitost mužské práce zvláště v řemeslech. Rostla tak vážnost muže. Hovoříme o patriarchátu. Uvnitř rodové společnosti se prohlubovaly rozdíly mezi lidmi, mezi vládci rodů a obyčejnými zemědělci. Kromě oddělení řemesel od zemědělství umožnila zvýšená úroda také růst počtu obyvatel a tím větší porodnost.

---

² Kejdová, Miroslava. Vaňková, Zdeňka. Právo a sociální politika. Brno: Institut mezioborových studií, 2007, s. 126.

³ Matoušek, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 23.

Rodina ve starověku

Řecká společnost byla organizována do rodů. Rod – genos byl souhrn rodin, jejichž muži odvozovali svůj původ od společného předka. **Rodina byla striktně patriarchální.** Postavení žen bylo podřízené. Vzdělávaly se minimálně. Vdaná žena pečovala

o domácnost, muž pobýval doma jen málo. Muž se mohl rozvést bez všech formalit z důvodu ženiny nevěry nebo neplodnosti. Ženu však manželova nevěra k rozvodu neopravňovala. Jako důvod bylo uznáváno špatné zacházení. Dítě bylo považováno za plnoprávnou bytost až v okamžiku, kdy dostalo jméno. Odkládání dětí bylo prostředkem regulace velikosti rodiny zrovna tak, jako potraty.

Římská rodina

Římská společnost na patriarchální povaze rodiny nic nezměnila. **Římané si rodinu cenili natolik, že v tzv. právním kodexu „Dvanáct desek“ prohlásili, že rodina je základní jednotkou společnosti.**

Současně s krizí římské republiky se dostává do krize i římská rodina. Postavení žen se začalo měnit. Majetné ženy mohly spravovat vlastní majetek, nemajetné pracovaly jako švadleny, vychovatelky... Na rozdíl od žen v klasickém Řecku se římské ženy prosazovaly i v politice. Také rozvodů bylo více než v Řecku, neboť byly po stránce právní snadné.

Rodina ve středověku

Po pádu římského impéria se nové formy organizace evropské společnosti objevily nejdříve ve Francii a v Německu. Odtud se šířily do zbytku Evropy, která se zbavovala pohanského „barbarství“ ve prospěch křesťanství. Na naše území tyto změny přicházely se zpožděním několika století. Podle Matouška (2003) je „velmi obtížné dopátrat se toho, jak vypadala evropská nebo slovanská rodina v raném středověku.“⁴

O Slovanech víme, že se zabývali zemědělstvím. Rodina byla patriarchální - soužití širších rodin. Venkovské rodiny byly větší, ve městech měli velkou rodinu jen majetní lidé. Společně s rodinou žili námezdní pracovníci, učni, tovaryši. Dětství bylo krátké. Dítě šlo záhy pracovat do zemědělství, anebo se učit řemeslu. Rodiče umírali velmi brzy, zvláště ženy po porodu. Časté byly druhé sňatky. **„Rodina byla nejen společenskou jednotkou, ale i jednotkou výrobní a institucí výchovnou“.**

---

⁴Matoušek, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 29.

Novověk

Ještě před buržoazními revolucemi evropští myslitelé žádají, aby **byl posílen zájem o rodinu**. Zvláště odsuzují odkládání dětí do nalezinců a odcházení dětí v raném věku do učení.

Ve Francii a Anglii vzniklo hnutí za ženskou emancipaci. Ve spisku „Právo ženy občanky“ se žádá naprostá rovnost žen a mužů před zákonem. Tím se začíná patriarchální rodina rozpadat. Na přelomu 18. a 19. století se bojovalo především o volební právo žen.

Novověká industrializace přenáší pracovní místo z rodiny do továrny, obyvatele soustřeďuje do měst. Protože byla zavedena povinná školní docházka, děti byly odváděny na delší část dne z rodin. Na přelomu 19. a 20. století začaly ženy a mnohdy i děti pracovat v průmyslu, čímž přestal být muž jediným živitelem rodiny, protože na trhu práce měla žena horší postavení než muž. Prestiž muže v rodině začíná klesat. **Ve společnosti se začínají projevovat rozdíly mezi postavením muže a ženy.**

Rodina současnosti

Rodina v současné době není zdaleka jedinou institucí, která bude pečovat o prospěch, ochranu a výchovu dítěte. I ostatní činitelé sehrávají svoji roli na utváření jeho osobnosti, ale rodina má přece jen jedinečné postavení. Především proto, že má možnost „ovlivňovat vývoj dítěte v jeho nejcitlivějších fázích. Nejpřirozenějším způsobem a nejvydatněji může uspokojovat základní psychické potřeby dítěte, je modelem mezilidských vztahů, které si dítě ponese dál do života, jímž bude poměřovat všechny ostatní vztahy, do nichž samo vstoupí. Rodina by měla pro dítě znamenat základní jistotu“.⁵ Z pozoruhodných myšlenek o rodině dále uvádím: **„Rodina je založena na partnerství dvou rovnoprávných, rovnocenných a milujících se lidí různého pohlaví, kteří si příchodem dítěte založili rodinu a stali se rodiči. Oběma generacím rodina poskytuje potřebné a nenahraditelné teplo domova, které je úzce spjato s představou o lidském štěstí“.**⁶

Podle Matouška (2003) je **„současná rodina rodinou zaměstnané ženy**. Zaměstnání ženy je pro většinu rodin stále ještě ekonomickou nutností. Žena je přetížena požadavky práce, kterou vykonává a domácností, která na ni čeká.“⁷ Rodina bývá často destabilizována, prochází krizí, která se např. projevuje vysokou rozvodovostí. Zvláště po r. 1989 se rodiny ocitají v situaci, na kterou nebyl nikdo připraven.

---

⁵ Matějček, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994, s. 16, 17.

⁶ Matějček, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994, s. 17.

⁷ Matoušek, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 22.

Současné vývojové trendy:

- Mladí lidé mají tendenci **odkládat sňatky a rození potomků na pozdější dobu**. Vzrůstá počet nesezdaných partnerů, u nichž dochází k rozhodům snadněji, neboť není zapotřebí projít rozvodovým řízením. Rodiči se stávají osoby starší, kteří mají děti až po určité době společného soužití.
- **Stabilita rodin se snižuje**. Stoupá počet rozvodů. Rozvedení jedinci nejeví snahu vstoupit do dalších manželství. Proto stále více narůstá počet těch, kteří volí možnost nezadaného soužití.
- **Klesá počet dětí v rodině**, stále častěji se setkáváme s bezdětnými páry. Do popředí se dostává plánované rodičovství. Souběžně se omezuje více generační soužití a narůstá počet jednočlenných domácností.
- V rámci pracovních povinností se **zkracuje čas strávený s rodinou**. Závažným problémem je způsob a kvalita využití volného času. V rodině zaujímají důležité místo média se svým pozitivním, ale i negativním vlivem.
- Dochází ke zvýšenému tlaku na školní výkony dětí. Na druhé straně vidíme až nezájem rodičů.
- **Doba, kterou děti tráví doma u rodičů před úplným osamostatněním a založením vlastní rodiny, se prodlužuje**. Tím jsou do jisté míry omezováni starší příslušníci rodiny.
- **Narůstá počet tzv. dvoukariérových manželství**, což souvisí s růstem vzdělanosti a kvalifikovanosti žen. Ženy usilují o dobře placenou práci a rovnoprávnost obou pohlaví. Oba partneři jsou na společenském postupu zhruba stejně. Vzniká otázka, kdo, jak a v jaké míře se bude podílet na práci v domácnosti. Tato potíž se řeší angažováním babiček, jinde pomocnicemi v domácnosti, někde se břemeno domácnosti přesune na nejstarší dítě, či dokonce dojde k nezájmu o dítě.
- Nezanedbatelným aspektem je **ekonomická stránka rodiny**. Stále více vznikají sociálně slabší rodiny s malými dětmi (nezaměstnanost), na druhé straně rodiny s vysokými příjmy.
- Rodiny jsou čím dál tím více vystavovány tlaku, který přichází zvenčí. **Vliv komunikačních prostředků je nesporný**.
- Dříve držela dohromady lidi společná práce, teď „jdou“ za prací. Tato situace narušuje rodinné vztahy.
- Dnes existuje i **nová volba soužití mužů a žen** – žít sami, tzv. singles. Největší změnou, k níž došlo, co se struktury rodiny týká, je legitimní možnost partnerského soužití jedinců stejného pohlaví – viz zákon č. 115/2006 Sb. s účinností od 1. července 2006.
- Dříve se vyskytovaly rodiny vícegenerační (rodiče, manželský pár, jejich děti, sourozenec s rodinou...). **Dnešní moderní rodina je charakterizována jako nukleární, ve které žije manželský pár s dětmi**.

1.2 Rodinné prostředí a jeho význam při rozvoji osobnosti dítěte

Rodina má svoji historii, složenou z jednotlivých událostí, z nichž vzniká tradice rodu. Jejím smyslem není pouhé předávání genetické informace z generace na generaci, ale upevňování kultury rodiny a zajišťování stability populace. Stabilita rodičovské dvojice a spolupráce otce s matkou je významným příkladem nastupující generaci. Rodina je tedy pro dítě nejdůležitější skupina a rodiče mají největší odpovědnost za jeho výchovu. Odměnou jim je, že naučili dítě správnému vztahu k morálním hodnotám.

Hodnotnějším rodinnému životu napomáhají především rodinné tradice. Děti se zapojují do odpovídajícího širšího společenství lidí a pocítují tak sounáležitost ke své rodině. Právě vlídná, pokojná atmosféra působí na schopnost dítěte navazovat vztahy v širším rodinném kruhu.

Pro každé dítě je mimořádně důležité, aby se oslavovaly jeho narozeniny. Má vnímat, že máme radost z jeho existence. *Vypozorovala jsem, že našim dětem dělá dobře, když jejich narozeniny i jmeniny probíhají každý rok podobně – rituálně.* Pro děti jsou stále opakující se rodinné slavnosti velmi důležité. Dávají jim pocit bezpečí, a proto by se měly stát rodinnými tradicemi. Každá rodina by si měla vytvářet vlastní rituály – a to nejen o Vánocích a Velikonocích. Určitě existují i jiné příležitosti v roce, které lze slavnostně uspořádat tak, aby z toho měla prospěch celá rodina. Opakováním konkrétních zkušeností se v dítěti probouzí důvěra v sebe sama.

Základním prvkem rodinné pospolitosti je rodinné stolování. **Rodinný stůl by měl být místem společného setkání, místem, kde se mohou děti učit kultivovanosti rozhovoru.** *Každodenní stolování považují za velmi důležité. Během jídla děti většinou vyprávějí, co za ten den prožily.*

Chod domácnosti spojený s péčí o děti, zodpovědnost za ni, leží především na ženě. Podíl muže na výchově a domácích pracích je vzhledem k pracovnímu zatížení zpravidla menší. Rodinný život by byl chaotický, kdyby si každý dělal, co chce a kdy chce. Proto každá rodina má své „konvence“, tj. pravidla, která všichni většinou dodržují proto, že dělají rodinný život spořádanějším. **Je nutné stanovit jasná pravidla, dva pevné body, které jsou vyznačeny jasným „ano“ a „ne“.** **Otevřeně dát dětem najevo, co od nich očekáváme.** Potřebují dostávat takové příkazy a zákazy, které dávají smysl. S nejasnými pokyny si dítě neví rady. Složitě vysvětlování přetěžuje. Čím jednodušší bude tento systém, tím lépe bude fungovat. Děti musí dohodnutá pravidla dodržovat. V opačném případě je nutné, aby pocítily následky překračování stanovené hranice. Domácí pravidelný režim dodá dítěti pocit bezpečí.

Aby rodina mohla fungovat, každý její člen musí přispět svou prací. *I já zapojují své děti do chodu domácnosti, a to nejen při přípravě jídla, ale i při úklídu a nakupování.* **Tím, jak se děti zapojují do chodu domácnosti, učí se poznávat hodnotu práce. Když se učí základním domácím pracím, učí se dovednostem, které budou potřebovat nejen k existenci ve světě dospělých, ale po celý život.**

Podstatným znakem rodiny je společné hospodaření. V době, kdy žena pečuje o malé děti, zajišťuje obživu obvykle muž. A když děti povyrostou, na zaopatření prostředků k životu se podílejí muž a žena. Jejich role nejsou stejné, ale rozdílné. Záleží především na tom, jakou práci vykonávají, jak je placena. Stále bohužel platí, že muž vydělává více. Moderní společnost se pokouší tyto rozdíly sblížit.

V době, kdy děti dospívají, začínají se také někdy podílet na provozu domácnosti. Prostředky v rodině jsou přerozdělovány tak, aby z nich měli užitek všichni. Je potřebné, aby dítě znalo v obrysech stav financí v rodině – mělo by vědět, za co rodiče vydávají peníze: nájem, strava, ošacení, energie, výdaje na automobil, dovolená. **Je nutné vysvětlovat hodnotu peněz, aby pochopilo, když rodiče odmítnout koupit věc, kterou tolik chce, ale kterou bezpodmínečně nepotřebuje.** Proto by děti měly dostávat kapesné. Jeho účelem je naučit zásadám správného hospodaření. Učí se totiž, že za částku, kterou mají k dispozici, si mohou vybrat z mnoha věcí, ale nemohou si jich koupit spoustu. Když dítě nemá malý obnos, nikdy nepochopí, proč mu rodiče odmítají něco koupit, protože neví, že peníze nejsou nevyčerpatelné. Učí se tak stanovit priority. Dítě má dostávat kapesné pravidelně, aby si svůj „rozpočet“ mohlo plánovat. Je jasné, že částka svěřována dětem je omezená a s věkem se zvyšuje.

Vše, co jsem uvedla, by se mělo dít v domově, kde vládne pohoda, klid a porozumění. Záleží to především na rodičích, jakou atmosféru dokážou vytvořit – jak se umějí přizpůsobit situaci, jak dovedou zachovávat klid, rozvahu, jak se ovládají a jakou mají trpělivost. Opakem bývá hněv, křik a nervozita, nahlodávající neúprosně pohodu domova. Pochopitelně existují okamžiky, kdy je na místě se rozzlobit a zasáhnout, když děti dělají něco nebezpečného nebo nesprávného. Rodiče často jednájí podle vlastní výchovy, které se jim dostalo. Při řešení určité situace se nevědomky chovají stejně, jak kdysi jejich rodiče k nim. Opakují stejný model výchovy, který dostali od rodičů. Nebo začnou dítě vychovávat přesně opačně, než byli vychováváni sami, ale už si nevšímají skutečných potřeb dítěte. **Je proto důležité, aby si rodiče uvědomili že „výchova dětí není zajisté nejlehčí, ale na tomto světě asi největší úkol, jehož dobré plnění se vyplácí.“**⁸

---

⁸ Prekop, Jirina Jak být dobrým rodičem. Havlíčkův Brod: Grada publishing, 2001, s. 83.

Také je třeba využívat pochvalu. Vždyť právě pochvala vede k pohodě, zatímco kritika k nervozitě. Kdo dítě neustále upozorňuje na jeho nedostatky, nesmí se divit, jestliže se začne chápat jako uzlíček neschopnosti. Potřebují mít pocit, že něco umějí, že něco dokážou vlastními silami.

Manželé Eyrovi (2007) rodičům radí: **„Chvalte! Posilujte u dětí pozitivní sebeobraz a sebedůvěru, aby si uvědomovaly svou jedinečnost.** Tak jako květiny potřebují zalévat, děti potřebují uznání a chválu. **Přistihněte je, když dělají něco dobře, a pak je za to pořádně pochvalte! A když udělají chybu, pomozte jim unést za ni odpovědnost a pak je pochvalte, že to dokázaly!**“⁹

Prekop (2001) k tomu vyjadřuje takto: Chval bez výhrad, jednoznačně se těš z dítěte. Výhrady kazí chválu. Dítě se těší, když mu řekneš: „Jsem ráda, že jsi uklidil bez odmluvy“. Když ale dodáš: „Proč to tak není vždy?“ nebo „Doufám, že zítra zase...“, poškrábeš mu pochvalu.¹⁰

Základem dobré výchovy je dobrá komunikace. Buscaglia (1993) v této souvislosti říká: „Komunikace, umění hovořit s druhým, říkat, co cítíme nebo co si myslíme, říkat jasně, naslouchat tomu, co říká ten druhý, a ujišťovat se, že jsme slyšeli správně, je dovednost, která je nejdůležitější pro vytvoření a uchování láskyplných vztahů.“¹¹ Řeč každé osoby odráží její osobnost – její způsob poznávání a myšlení, její temperament i další rysy. **Vyjadřování v rodinné komunikaci je velmi důležité.**

Naše děti budou věnovat velkou část života navazováním kontaktů s jinými lidmi. V průběhu let roste počet osob, s kterými přicházejí denně do styku – v mateřské školce, ve škole i ve volném čase. Doba, po kterou bývají jen s několika lidmi, je stále kratší a kratší, a tak se postupně vřazují do společnosti. V životě se budou setkávat se situacemi, které nebudou mnohdy příjemné. Ale přesto je budou muset nějakým způsobem řešit. Proto naučit děti již v rodině správně zacházet s rodným jazykem, je podle mého názoru velkým vkladem do jejich života.

Podle Peltové (2000) **jde o to, aby si rodiče uvědomili:**

**„Jak mluvit,
aby dítě naslouchalo,
a naslouchat,
aby nepřestalo mluvit“.**¹²

---

⁹ Eyrovi, Linda a Richard. Jak naučit děti hodnotám. Praha: Portál, 2007, s. 56.

¹⁰ Prekop, Jirina. Jak být dobrým rodičem. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2001, s. 57.

¹¹ Buscaglia, Leo. Milujte se. Praha: Pragma, 1993, s. 31.

¹² Nancy von Peltová. Dítě v dobrých rukou. Praha: Advent – Orion, 2000, s. 49.

1.3 Rodina jako místo citových vztahů

Rodina tvoří první vzorovou skupinu, na níž se dítě učí vytvářet své vztahy ke společnosti a k lidem. Stojí na začátku a má proto možnost ovlivňovat vývoj dítěte v jeho nejcitlivějších fázích. Za další je schopna nejvydatněji a nejpřirozenějším způsobem uspokojovat základní psychické potřeby dítěte. Její prioritou je skutečnost, že působí na dítě jako model, který si ponese dál do života a jímž bude poměřovat všechny další vztahy, do nichž samo vstoupí. **Pro dítě jako osobnost je nejvýznamnější potřeba životní jistoty. Ještě dávno před tím, než má pro "své" lidi nějaké pojmenování, poznává, na koho je spolehnutí a s kým je mu dobře.** Prekop (2001) se k tomuto aspektu vyjadřuje takto: „Když je dítě malé, potřebuje jistotu hnízdečka – a hnízdo je stále v blízkosti matky“.¹³ Podle úrovně jistoty, kterou zažívá v celém svém rodinném společenství, si vytváří jistotu svou, tedy sebejistotu - sebevědomí.

Nejdůležitějším postojem je v rodinných vztazích na jedné straně láska, přijímání dítěte, kladný postoj k němu, a na straně druhé jeho odmítání, zavržení, lhostejnost, chlad, který může přecházet až v nenávist. Obě skupiny vyskytují se v různých formách, které se mohou vzájemně prolínat, ale společně ovlivňují život a vývoje dítěte. Negativní postoj rodičů ztěžuje socializaci a formování charakteru a utváření postoje k ostatním lidem. Rodinná výchova má největší vliv na vývoj psychiky v raném dětství.

Podle Olejníčka a Kohoutka (2005) se „základ osobnosti tvoří pravděpodobně už v předškolním věku (do šesti let) dítěte“.¹⁴ Ušinskij vyjádřil názor, že to, co uložíme do povahy dítěte do pěti let, to zde zůstane natrvalo a stane se jeho druhou přirozeností. Co si člověk osvojuje později, nikdy není tak hluboko“.¹⁵ Předškolní věk je pro dítě nejdůležitější. Atmosféra, kterou rodiče vytvoří, má bezesporu zásadní vliv na budoucí vývoj dítěte. Již Komenský podává rozbor všech nejdůležitějších otázek předškolní výchovy ve svém dílku Informatorium školy mateřské. Zdůrazňuje nutnost výchovné péče o děti od nejútlejšího věku. „Rodičům svým nad stříbro, zlato, perly a kamení drahé dražší býti mají dítky“.¹⁶

Jedním z podstatných znaků rodinné výchovy je trvalost a hloubka citových vztahů mezi rodiči a dětmi, případně těmi, kteří stojí na místě rodičů. Charakteristickým rysem života v rodině je oboustranné uspokojování duševních potřeb. Lze to formulovat rodinnou vzájemností. To současně znamená i vzájemný pocit jistoty, uvolnění, spokojenosti, radosti a osobních pozitivních prožitků, které takové uspokojování psychických potřeb dítěte provázejí.¹⁷

---

¹³ Prekop, Jirina. Jak být dobrým rodičem. Havlíčkův Brod: Grada publishing, 2001, s. 25.

¹⁴ Olejníček, Antonín. Kohoutek, Rudolf. Metodika řešení problémů v mezních situacích. Brno: Institut mezioborových studií, 2005, s. 78.

¹⁵ Olejníček, Antonín. Kohoutek, Rudolf. Metodika řešení problémů v mezních situacích. Brno: Institut mezioborových studií, 2005, s. 78.

¹⁶ Komenský, Jan Amos. Informatorium školy mateřské. Praha: SPN, 1964, s. 10.

¹⁷ Matějček, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994, s. 28,29.

Členění rodiny

Rodinu chápeme jako nejdůležitější společenskou instituci, kde její členové se vzájemně respektují a plní úkoly s ní spojené. Rodinu je možno rozčlenit dle různých kritérií. Úplně nejzákladnější členění je na rodinu úplnou a rodinu neúplnou. Odlišnost mezi těmito dvěma typy je na první pohled zřejmá. V úplné rodině působí na dítě dva rodiče, v neúplné pouze jeden rodič. Je samozřejmé, že úplná rodina skýtá jedinci daleko větší možnosti a umožňuje mu zdárnější vývoj než v opačném případě.

Rodinu úplnou lze vyjádřit v následujících typech:

- **harmonická rodina** - jedná se o takový typ rodiny, kde jsou uspokojeny potřeby všech jejích členů,
- **konsolidovaná rodina** - je to typ rodiny, kde jsou uspokojeny základní potřeby členů rodiny a zpravidla zde nejsou shledány nějaké vážné problémy související s výchovou dětí,
- **disharmonická rodina** - jedná se o typ rodiny do jisté míry určitým způsobem narušenou, kde panuje bouřlivá nálada, dochází k napadení mezi dětmi navzájem i mezi partnery,
- **doplněná rodina** - tento typ rodiny je charakteristický tím, že jeden rodič vstupuje do nového manželství se svými dětmi z prvního manželství a nový partner si také přivádí své děti z předešlého vztahu.

U neúplných rodin, jak vyplývá z názvu, nepřítomnost rodiče způsobuje mnoho problémů, ať už po psychické stránce, tak i finanční, neboť veškeré povinnosti byly rázem přeneseny pouze na jednoho rodiče.

I tento typ rodiny lze vyjádřit v následujících typech:

- **rodina rozvedených rodičů** - následek nesouladu v manželství, příčinou jsou názorové rozdíly, osobnostní odlišnosti, dítě v této rodině citově strádá,
- **rodina vdovců** - vznikne úmrtím jednoho z rodičů, nastává složitá situace, kdy je zapotřebí dítěti porozumět, pochopit ho atd.,
- **rodina svobodné matky** - dítě pociťuje nepřítomnost otce a často hledá náhradu za něj,
- **rodina bezdětná** – panuje v ní určitý pocit prázdnoty, neplnohodnotného života a hledání náhrady za dítě.

Ve své práci se budu dále zabývat rozdělením rodiny, které uvádí

Kohoutek (2005).¹⁸

- 1. Rodina funkční**
- 2. Rodina problémová**
- 3. Rodina dysfunkční**
- 4. Rodina neúplná**

---

¹⁸ Kohoutek, Rudolf. Pedagogická psychologie. Brno: Institut mezioborových studií, 2005, s. 152.

„Zdárná rodina je ten nejkrásnější dar Boží. Já bych jí přirovnala k naladěné lyře: každá struna jiný tón, a přece vspolku nejčistší souhlas“. (Božena Němcová)

1.4 Rodina funkční

Usiluje o soulad tělesného a duševního rozvoje dítěte. **Tento proces probíhá v atmosféře lásky a porozumění.** V životě dítěte se tak uplatňuje působení mateřské, otcovské, sourozenecké a prarodičovské. Každý z těchto vlivů má svůj význam i své zvláštnosti. Největší význam bývá přisuzován zpravidla matce. Jak už jsem uvedla, již Komenský kladl velký důraz na výchovu matkou. V takové rodině dítě ví, že má doma zázemí, o které se může opřít, když potřebuje, když je jeho život vystaven zátěží.

Na příkladu života pětičlenné rodiny se pokusím dokázat to, co jsem o harmonické rodině právě napsala.

***Alice**, (31), absolventka SŠ - chovatel koní. Pracovala v oboru čtyři roky, od té doby je na mateřské dovolené.*

***Radek**, (35), učitel hudby*

Děti:

***Maruška** (8), zákyně 3. třídy ZŠ*

***Anička** (5), navštěvuje MŠ*

***Radeček** (2)*

Rodina bydlí v panelovém, třípokojovém, městském bytě ve Znojmě. Rodiče mají mezi sebou hezký, harmonický vztah, který svědčí o tom, že se mají stále rádi. Otec pracuje odpoledne, ale dopoledne tráví tím, že připravuje repertoár pro svoji kapelu. O víkendech hraje na různých společenských akcích.

Jak je vidět, hlavní tíha povinností v domácnosti je na matce, a to i o víkendech. Stará se o rodinu a zabezpečuje její chod. Zaujme důsledností a klídem, s jakým řeší běžné problémy, které přináší každodenní život. Jestliže dojde ke sporu mezi děvčaty, snaží se jím vysvětlit stávající situaci a rozebrat. Vše probíhá v klídu, bez zbytečného křiků, vyhrožování a trestání. Má velkou trpělivost, která se vyplácí. Děvčata mají stanovené úkoly, které musí splnit včas (úklid pokojíčku...). Dokážou pohlídat i malého Radečka, když maminka potřebuje. Mají ho rádi. Maruška navštěvuje ZUŠ, obě chodí do gymnastiky, kam je matka doprovází.

Co se týká ekonomické stránky, rodina nemá tolik peněz na to, aby děti mohly mít vše, nač si vzpomenou, ale na druhé straně má tolik, aby mohly využívat volný čas tak, jak je jim to milé. Rodiče preferují vzdělání. Matka umí dobře hospodářit, musí vyjít s obnosem, který jí otec dá. Vede své dcery k šetrnosti. Žena projevuje porozumění k manželovu pracovnímu zatížení, snaží se mu situaci usnadnit podle svých sil. Také otec dokáže ušetřit na dovolené, kterou si rodina dvakrát ročně dopřeje. Je v rodině bezesporu autoritou. Velmi pěkně se chová k manželce i dětem.

Závěrem lze říci, že se jedná o harmonickou rodinu, kde má vše pevný řád, kde je na první pohled patrná kvalita vztahu mezi rodiči a dětmi.

1.5 Rodina problémová

Má sice problémy, ale ještě zásadně neohrožující život dítěte. Mohou však mít na dítě negativní dopady. Aby dítě zdárně vyrůstalo, potřebuje zázemí. **V rodinách, kde dítěti chybí dostatečné uspokojování jeho potřeb a systematická příprava na život v dospělosti i k vlastnímu rodičovství, získávají špatný model mezilidských vztahů.** To vše může zanechat na dítěti osudové stopy. Dítě, které v takových poměrech žije, je vystavováno riziku, že se u něho mohou rozvinout nežádoucí způsoby chování nebo dokonce nežádoucí osobnostní rysy. Mnozí rodiče si nepřipouštějí žádoucí míru odpovědnosti za výchovu svých dětí a tato skutečnost má nepříznivé důsledky pro děti, rodinu i celou společnost.

Udržovat v rodině vzájemné vztahy na takové úrovni, aby členové rodiny spolu žili spokojeně a šťastně, v dobré pohodě, je těžké. Vždyť i v rodinách, kde je vše v pořádku, mohou vznikat různé nesnáze, někdy dokonce spory. Jak to může vypadat v rodinách, kde jsou problémy na denním pořádku. V rodinných vztazích dochází ke konfliktům. Jejich zdroje mohou být různé:

1. Nevyhovující životní prostředí:
neutěšené bytové problémy.
Zdravotní problémy: těžká nemoc některého z rodičů, nemocné, anebo postižené dítě. Špatné sousedské vztahy.
2. Vážné ekonomické problémy:
nedostatek příjmů na zajištění provozu domácnost (dlouhodobá nezaměstnanost), nouze.
Uplácení dítěte příliš angažovanými rodiči.
3. Zvyky, návyky, zlozvyky:
může partner nelibě nést kouření, nadměrné konzumování alkoholu, neschopnost udržovat v domácnosti čistotu a pořádek, nedodržování osobní hygieny.
4. Sobectví – jeden z partnerů není ochoten se podílet na chodu domácnosti. Svým zájmům věnuje příliš mnoho času na úkor ostatních členů rodiny.
5. Nedodržování zásady rovnosti:
jeden z partnerů si ponechává značnou část výdělku pro svou potřebu, v záležitostech rodiny rozhoduje sám, a tím je omezován ten druhý partner.
6. Rozdílné výchovné působení jednoho z rodičů:
jeden z rodičů důsledně vyžaduje od dětí splnění určitých požadavků, druhý se staví k požadavkům benevolentně.
7. Preference některého dítěte:
(sourozenec - jedním z rodičů nebo oběma rodiči). Při řešení sporu se sourozencem se rodiče postaví na stranu preferovaného.
8. Rodiče jsou jednostranně orientováni na kariéru:
(spíše podnikatelskou než intelektuální). O dítě se nezajímají, anebo na ně nemají čas. Nastupuje citový chlad. Rodič rezignuje a je lhotejný – to je pro dítě úplně ze všeho nejhorší.
9. Rozpory s prarodiči: těžkosti a konflikty v tomto vztahu.

Uvedená chování jsou typická pro problémovou rodinu. Mohou také způsobit rozvrat manželství a partnerských vztahů. Aby se tak nestalo, je nutné dospět ke vzájemnému kompromisu.

Uvádím příklad ze života čtyřčlenné rodiny ze svého sousedství, na kterém bych chtěla dokázat, jak vážná nemoc matky negativně ovlivňuje všechny její členy.

Mílěna, (36), vyučena keramičkou, v oboru pracovala asi 12 let, pak následovala mateřská dovolená

Jindřich, (40), absolvent SŠ, pracuje v kasínu jako ostraha na noční i denní směny

Děti:

Michalka (8), žákyň 3. třídy ZŠ

Jůček (4), navštěvuje MŠ

Rodina bydlí v třípokojovém, městském bytě ve Znojmě. Několik let manželé bydleli v tomto bytě společně s rodiči manžela. Manželství bylo dlouho bezdětné. Po narození prvního dítěte se rodiče odstěhovali na venkov do rodinného domku.

Vztah manželů se narozením dětí změnil. Muž čím dál více zastává v rodině dominantnější pozici. Často ženě něco zakazoval např., kdo může k nim přijít na návštěvu a kdo nesmí. Vadilo mu i to, že si na balkóně povídá se sousedkou. Neustále jí peskoval, že doma nic nedělá a že má doma nepořádek. Měla z manžela spíše strach, jak to ilustruje následující epizoda: Michalka se chystala do školy a Jůček jí v nestřežené chvíli přečmáral zákovskou knížku. Mamínka z obavy, co tomu tatínek řekne, běžela za paní učitelkou o novou. Je jisté, že manželství ještě před nehodou nebylo úplně v pořádku.

Jak se to stalo?

Při cestě na dovolenou na Slovensko manžel nezvládl zatáčku (rychlá jízda), sjel z cesty. Jemu a dětem se naštěstí nic nestalo, ale mamínka na to doplatila nejhůře. Měla zlomený 12. a 13. obratel a narušenou míchu. Sama matka na to nerada vzpomíná. Říká, že to byly nejhůřší chvílky jejího života: „Nejdříve jsem volala na děti, jestli jsou v pořádku a pak jsem si uvědomila, že mi vytéká z pusy krev a nemůžu pohnout nohama“.

Byla okamžitě vrtulníkem transportována do úrazové nemocnice, kde byla čtyři dny na jednotce intenzivní péče. Poté byla převezena do Brna do úrazové nemocnice, kde strávila dva měsíce. Pak se léčila asi půl roku v rehabilitačním centru.

V době matčiny nepřítomnosti se v péči o malé děti střídala Jindřichova matka se svým synem. I když bydlela na vesnici s manželem, snažila se synovi pomoci. Přes týden se starala o děti a víkendy trávila se svým mužem. Jedenkrát za čtrnáct dní společně jezdili za mamínkou do nemocnice na návštěvu. Tato situace nebyla vůbec lehká. Pro nikoho! A byla ještě těžší, když se vrátila domů. Než se tak stalo, otec byt upravil tak, aby v něm mohla žít (renovace koupelny, kuchyňská linka...)

A protože zatím výťah nemají (výťah měl být zvenku, sousedé o poschodí níž s tím nesouhlasili), a tak se stavba výťahu odsunula. Matka na vozíku je plně závislá na manželovi, bez jehož pomoci se nedostane z bytu ven. Musí jí i s vozíkem snést. I když se snaží být co nejvíce soběstačná, cítí, že pro manžela se stává stále větším břemenem. Vypovídá o tom hlavně to, jak se ke své ženě chová. Posteskla si, že už jí rok nepohládil, nedal pusu a zdá se jí, že žije vedle sebe jako dva cizí lidé. A ani před dětmi se k mamince nechová hezky, utrhuje se na ni, je na ni hrubý. Také jí shazuje a říká, že je blbá. Toto podrážování matčiny sebejistoty a autority otevřenými útoky nebo skrytými narážkami ze strany otce, mohou mít neblahé následky.

Děti často napodobují chování otce. Když jim maminka něco řekne, neberou jí na vědomí, smějí se a Michalka dělá za jejími zády grimasy. Maminka to řeší křikem, mnohdy bezmocným, cítí se bezradná. A u otce žádné zastání!

Děti naopak z otce mají respekt – je autorita. Co řekne, beze zbytku platí. Hospodaří s penězi, chodí nakupovat, ale ženu nevezme, i když by mohl (aby se cítila více potřebná a tím také zapojena do chodu rodiny). V rámci spravedlnosti je třeba podotknout, že ani on to nemá lehké.

Toto rodinné prostředí se začíná projevovat nežádoucími jevy. Jiříček se špatně zapojuje do kolektivu dětí v MŠ, je bázlivý, ale doma naopak se vzteká a neposlouchá. Michalka je na maminku zlá. Pokud děti něco provedou, nesmějí ven. Odpoledne tráví často tím, že sedí doma a dívají se na televizi. Maminka je v depresi, je na ní vidět, že se trápí. Často sedává u okna, dívá se ven a pláče. Tím ovlivňuje i ostatní, kteří jí podceňují. Situace se stále zhoršuje, matka se utápí ve smutku, otec se uzavírá do sebe, a nabízenou pomoc od ostatních často odmítá. Na závěr lze říci, že tyto napjaté vztahy v rodině mohou především na dětech způsobit nenapravitelné škody.

1.6 Rodina dysfunkční

Neplní ani základní požadavky, které jsou na ni společností kladeny. **Jedná se o takovou poruchu, kdy selže některý z rodičů.** Pak je narušena sociálně – výchovná funkce a nejhůře je na tom dítě, které potřebuje citové bezpečí. Jestliže nachází porozumění, cítí se ohrožené. S touto situací se snaží vyrovnat, jenomže je v nevýhodě ve srovnání s dospělým. Často nepřiměřeně reaguje a může docházet k nevhodnému chování. Mnohdy napodobuje chování svých rodičů a časem si osvojuje i jejich model chování.

Dítě je neustále plné úzkosti ze situace doma. Bojí se hádek a násilností mezi rodiči. Stydí se za to, co se doma děje. Neexistuje denní pořádek, režim, který je pro dítě tak důležitý. (Čas jídla a čas spánku se neustále mění). Ve škole dochází k prudkému zhoršení prospěchu, ve školní docházce může nastat i absence. Dítě se cítí osamělé, bezmocné, utrápené, vyhýbá se spolužákům. K druhým dětem může být i agresivní. Také k delikventnímu chování je už krůček: krádeže, násilnosti... Může mít i fyzické potíže: bolesti hlavy, nevolnost...

Rodina alkoholika

Alkoholismus je chorobná závislost. To znamená, že pití alkoholu vychází z tělesné potřeby jeho konzumenta.

V takové rodině jsou zjevné příznaky destruktivního vlivu alkoholismu nejen na něm samotném, ale i na ostatních členech rodiny. Z pracovitého, pozorného a sympatického manžela a otce, se stává nerudný, nespolehlivý, neupřímný a agresivní hrubián, který své okolí napadá, neustále slibuje nebo se na něco vymlouvá. Žena zpravidla dělá, co může, aby udržela aspoň zdání normálního chodu rodiny. Rodina přesto trpí, neboť rodinné zázemí je málo spolehlivé a uspokojivé. Dochází k deformaci vzájemných vztahů. Jestliže nastoupí alkoholik léčbu dobrovolně a partnerka spolupracuje, může dojít k nové rodinné rovnováze. Je to velmi náročné, neboť abstinující se musí adaptovat na nové poměry.

V horším případě dojde k rozvodu, jehož hlavní příčinou, anebo jednou z příčin je alkohol. Nejhorší však je, že dochází k růstu ženské alkoholové závislosti. Pokud žena doopravdy propadne alkoholu a je současně matkou nezletilých dětí, jsou důsledky na rodinu téměř vždy destruktivní a katastrofální.

Uvádím příklad ze života pětičlenné rodiny.

Anna (38), sekretářka

Tomáš (40), doktor práv

Děti:

Radek (16), student SOŠ

Moníka (14), žákyně 8. třídy ZŠ

Mareček (11) žák 5. třídy ZŠ

Rodina bydlí ve třípokojovém vlastním bytě ve Znojmě. Otec, původně vdovec s jedním dítětem (manželka zemřela při porodu). Zpočátku o malého Marečka pečovala otcova matka společně se synem.

Po několika letech nově uzavřené manželství s rozvedenou ženou se dvěma dětmi, které si osvojil. Vznikla pětičlenná rodina, jejíž soužití přinášelo určité neshody.

Problémy s nově vzniklou praxí a dospíváním nejstaršího syna způsobilo napjaté rodinné vztahy.

Raděk odmítal otce jako autoritu. K jeho požadavkům se stavěl odmítavě a prezíravě. V rodině vznikalo stále větší napětí. Matka většinou se přikláněla na stranu syna. Mezi manžely vznikaly hádky. Stresy spojené s prací a neshody se synem prohlubovaly u otce rostoucí chuť na alkohol. Zpočátku to bylo jen víno, ale pak došlo i na tvrdý alkohol. Závislost na alkoholu byla čím dál tím zřetelnější. Když přišel do kanceláře, okamžitě si musel „loknout“ tvrdého alkoholu, který měl vynalézavě poschováván.

Nadměrná konzumace alkoholu zanechávala viditelné stopy: nechut k práci, nepřesnost, zapomnětlivost, třes, únava až ospalost, naopak veselost až rozjařenost, nedorozumění s klienty, kteří odcházeli k jinému právníkovi. Již se nedálo přehlédnout, že závislost na droze nabývá na závažnosti.

Mezitím vyvstal problém s Raděkem. Dostal se do party kamarádů, kteří brali drogy a opatřovali si je různým způsobem. A tak nastal kolotoč: vyšetřování, placení pokut, soudy.

Tyto problémy se stále stupňovaly. Hádky v rodině byly na denním pořádku. Otec zaslíval matce, že synovi nadřazuje, že ho omlouvá, stále si s ním povídá a ostatní tak zanedbává, finančně ho podporuje a platí za něj. Ale nakonec sám otec „hasí“ po právnícké stránce synovy eskapády. Raděk přestal chodit domů, začal přespávat u kamarádů a ve škole měl stále větší absenci. Matka se ocitla v těžké životní situaci. Byla zoufalá! Syna se snažila přesvědčit, aby šel na léčení. A manžel mezitím zkolaboval a byl hospitalizován. Pobyt v nemocnici s ním otiásl – nemocná játra! Svolil, že se bude ambulantně léčit.

Mezitím, došlo v rodině k tragické události. Raděk podlehl droze. Byl nalezen poté, co se předávkoval. Vyšetřování potvrdilo, že smrt nastala po aplikaci drogy.

Otec začal dojíždět do Protidrogové a protialkoholické léčebny do Jemnice – zprvu často, později se intervaly mezi návštěvami zkracovaly. Přestal pít a začal si hledat cestu zpět do života.

Od této smutné události uplynulo více než deset let. Otec stále abstinuje, po zdravotní stránce je v pořádku, úspěšně vede svou kancelář, studuje právníckou literaturu a angličtinu. Odpočinout si jezdí s rodinou na chalupu.

Obě děti získaly vysokoškolské diplomy. Rodina chodí pravidelně s kytičkou a vzpomínkami na hřbitov ke hrobu s krásným, drahým pomníkem.

V současné době všechny spojuje malý Tomášek, dceřin syn. Zdá se, že je vše jak má být.

Rodina s patologickým hráčem

Patologický hráč, gambler, není schopen zastavit hráčství svou vůlí, je intenzivně ke hře puzen. Stále se zaobírá myšlenkou na hru, stále věří ve vysokou výhru. Jestliže vyhraje, je přehnaně optimistický, vychloubá se a nedokáže přestat. Stává se chorobně závislým na hře. „Někteří vstupují do světa hry, do světa výherních automatů, heren a magické iluze velkého světa štěstí“.¹⁹ Postupně konzumuje alkohol i jiné drogy. Nakonec dochází ke zhroucení.

Lze říci, že k návykovým chováním a poruchám: závislost na počítačích, nakupování, nebo na práci, je závislost na automatech ta nejhorší.

Uvádím příklad patologického hráčství, které zničilo, předtím normálně fungující čtyřčlennou rodinu.

Alena (38), vyučena prodavačkou, pracuje v oboru

Jarda (45), absolvent SŠ, podnikatel

Děti:

Nina (14), žákyně 8. třídy ZŠ

Jareček (7) žák 2. třídy ZŠ

Rodina žila v dvoupokojovém městském bytě ve Znojmě spokojeně až do té doby, než začal otec podnikat. Koupil si malou restauraci ve Vranově nad Dyjí. Ze začátku se otcí velmi dařilo, úspěšně splácel úvěr, ale postupně návštěvnost restaurace stále více upadala.

Začal hledat únik z této beznadějně situace tím, že veškeré volné chvílky trávil u automatu s vidinou výhry. Jeden den prohrál, ale druhý den opět seděl u automatu, aby peníze vyhrál nazpět. Je sice pravda, že tu a tam se povedlo nějakou částku vyhrát. Ale peníze začaly chybět jak v podniku (dlužil zaměstnancům), tak v rodině. Začal si peníze půjčovat. Zprvu u rodičů, potom u kamarádů, a dluhy narůstaly. Ke svým blízkým se choval bezohledně. Byl podrážděný, neklidný a uzavřený. Naopak zase velmi agresivní. Matka se snažila ze všech sil rodinu zachránit, ale nutno říct, že byla stále bezradnější. Situace se vyvíjela poté, co přišla exekuce a označila veškeré zařízení. To už manželce došla trpělivost. Zazádala o rozvod. Za to si vysloužila časté fyzické napadení.

V těžkém duševním stavu zaměřil agresí na sebe a pokusil se o sebevraždu. Byl hospitalizován na psychiatrickém oddělení. Po návratu se zavřel v jednom pokoji a s nikým nekomunikoval.

V současné době je manželství rozvedeno, ale všichni bydlí ve stejném bytě. Neustále dochází ke konfliktům, což má neblahý vliv na děti, ale především na dospívající dceru. U obou dětí došlo k výraznému zhoršení prospěchu a s Ninou má matka výchovné problémy. Ve škole je na učitele drzá. A objevilo se i záškoláctví. Jareček je velmi závislý na otcí. Ještě neví, že jsou rodiče rozvedeni. Z této bezvýchodné situace by pomohlo oddělené bydlení, které matka usilovně hledá.

---

¹⁹ Mühlbacher, Pavel. Kapitoly ze sociální patologie. Brno: Institut mezioborových studií, 2003, s. 22.

1.7 Rodina neúplná

Specifický vliv na utváření osobnosti dítěte má neúplná rodina.

„Plnění funkcí rodiny v neúplných rodinách je vesměs chápáno jako závažný sociální problém. Nejzávažnější situace nastává, když v rodině chybí matka. Ztráta matky do 11 let dítěte je uváděna mezi faktory, které zvyšují pravděpodobnost, že se rozvine duševní porucha. Matka je pro dítě přístavem jistoty a základem důvěry k ostatnímu světu.²⁰

Protože otec tráví stále více času mimo domov (např. má náročné zaměstnání), dítě je většinu času s matkou. Matka dítě vychovává: trestá anebo odměňuje. Může dojít k poklesu otcovské autority. To však neznamená, že by v ní ztratil na významu. „Každé dítě cítí hluboko ve svém srdci, že potřebuje od svých rodičů jistotu, ale taky důvěru, vlastně celou lásku“.²¹

Zcela specifickým problémem je osamělý život s dítětem. **Být osamělým rodičem je mnohem těžší, než se dělit o rodičovství s partnerem. To, co mají na starosti dva lidé, teď najednou musí zvládat jenom jeden z nich (ekonomické zajištění, práce v domácnosti...).** K tomu má ještě vychovávat dítě (děti). Často je to nad jeho síly.

Rodina rozvedených rodičů

Rozvodů, a tím i dětí ohrožených špatným vztahem mezi rodiči, stále přibývá. Již předrozvodovou situací jsou děti traumatizovány, i když hádky mezi rodiči neprobíhají zrovna před nimi. Emoční klima, plné agresivity a napětí, děti velice vnímají. Jejich reakce závisí na věku, vyspělosti, délce a charakteru rozvratu. Rodiče často přehlížejí psychické reakce dětí, protože se zabývají vlastními problémy. Neuvědomují si, jak je ohrožen vývoj osobnosti jejich dítěte. Jak jsem již uvedla, dítě nesmírně citově strádá. Navíc, ve většině rodin probíhá „boj“ o dítě. Jeden rodič štví proti druhému – musí vyslechnout celou řadu pomluv střídavě na oba rodiče. Je tedy stavěno do pozice rozhodčího. Dítě je pak rozčarováno, dokonce ztrácí úctu k oběma nejbližším lidem.

V psychologii, jejímž autorem je Čačka (2000), jsem se setkala s pojmem „dvojjádrová rodina“. Americký psycholog Gardner doporučuje nepovažovat rozvod za zánik dřívější rodiny, ale usilovat o její změnu za rodinu „dvojjádrovou“. Ukazuje se, že takový přístup může snížit účinky rozvodového stresu a ulehčí přizpůsobení nové situaci. **Členové dvojjádrové rodiny vykazují větší životní spokojenost, než když je dítě opatrováno jen jedním rodičem. Děti se tak pohybují ve dvou rovnocenných rodinách. Destrukci vystřídá konstrukce nových vztahů.**²²

---

²⁰ Olejníček, Antonín. Kohoutek, Rudolf. Metodika řešení problémů v mezních situacích. Brno: Institut mezioborových studií, 2005, s. 86.

²¹ Prekop, Jirina. Jak být dobrým rodičem. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2001, s. 23.

²² Čačka, Otto, Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace.

Brno: Masarykova univerzita, 2000, s. 168.

Některé osamělé matky jsou pod tíhou zodpovědnosti velmi úzkostné, což se projevuje i na dětech. Je nadměrně shovívavá, nadměrně starostlivá, příliš ochranná. Jiná dává dítěti přílišnou volnost. Oba způsoby výchovy nejsou pro dítě příliš vhodné. Měla jsem možnost vyslechnout příběh malého Martínka, který se odehrál v mé nynější rodině v době, kdy jsem do ní ještě nepatřila.

Ilona (28), referentka v Čedoku, později podnikatelka

Martínek (8), žák 2. třídy ZŠ

Dítě nejprve žilo na Slovensku s neprovdanou matkou. Po přestěhování do Znojma k otcově matce, (babičce Ilony), žili všichni tři v dvoupokojovém bytě. Matka jako samoživitelka si našla práci v cestovní kanceláři a o malého se starala babička. Dítě povyroستlo, matka se provdala. Manželství však netrvalo dlouho, rozpadlo se z matčiny viny - našla si nového partnera, který byl ženatý. Zpřetrhané vztahy s nevlastním otcem, s rodinou, která je přijala, Martínek prožíval jako trauma.

V novém vztahu se dítěti nedařilo. Ztrácelo svou vnitřní rovnováhu, ztrácelo bezpečí a jistotu, i když matka byla přesvědčena, že se synovi dostatečně věnuje. Nevěnovala! Byla příliš zaměstnána podnikáním a novým přítelem. Výchovu nechala na babičce, která měla už svá léta.

S novým partnerem své matky si Martínek nerozuměl. Stále vzpomínal na svého nevlastního otce a jeho rodiče. Vyhledával s nimi kontakt, kdy to bylo možné! A když nebylo, jednoduše utíkal z domova, z nového třípokojového bytu. Jednou večer slezl z balkónu (první poschodí) dolů, byl v pyžamu a v bačkárkách, s malinkým kufříkem. Sousedé ho vrátili domů.

Když byl trochu větší, dostal se k otcovu dědečkovi do místa, které bylo od Znojma vzdálené 50 km. Matka s partnerem si pro něho jeli až po telefonickém upozornění. Martínek se schoval na půdě, vlezl si za trámy a nikdo ho nemohl odtud dostat. V důsledku zvlášť zranitelné psychiky byly jeho reakce nepředvídatelné.

Jinak byl ponecháván sám sobě, ale poměrně zdatně vše zvládal. Když se v novém matčině vztahu narodila holčička, stal se neocenitelnou „chůvou“.

Pak se odstěhovali někam na severní Moravu a všechna vlákna s rodinou nevlastního otce se zpřetrhala.

1.8 Dílčí závěr

Z uvedené teorie a příběhů, které psal sám život, vyplývá, že **rodinné prostředí má při rozvoji osobnosti dítěte velký význam**. Domnívám se, že velmi důležitý je vztah rodičů mezi sebou a od toho se následně odvíjejí vztahy k dětem. Proto je tak potřebné rozvíjet láskyplnou atmosféru. To však předpokládá hluboký, citový kontakt dítěte s rodiči, sourozenci, prarodiči či ostatními členy širší rodiny. Dítě má pak pocit bezpečí a jistoty. To vše podporuje zdravou seberealizaci a povzbuzuje dětský zájem o okolní svět.

Každá rodina prochází příznivými i méně příznivými obdobími své existence. Příčiny těchto krátkodobých nebo déle trvajících náročných situací mohou být různé. Poznávají však **celkovou atmosféru rodiny**. **Rodinná atmosféra může být optimistická, radostná, důvěrná, skýtá pocit bezpečí. (Kazuistika č. 1) Naopak může být pesimistická, nejistá (kazuistika č. 2). Dále pak depresivní, bezvýchodná, převažuje strach (kazuistika č. 3. a další).** Ve stabilizovaném prostředí vztahů uvnitř rodiny dochází k překonávání takových situací snadněji.

Přítomnost obou rodičů v rodině je nenahraditelná. „Matka by měla být modelem ženskosti, vzorem lásky a něžnosti. Emoční problémy dětí mohou často souviset s pocitem nejistoty, kterou trpí jejich matka. Tato její nejistota může vyplývat z nedostatečného přizpůsobení se mateřské roli a chyb ve výchově dětí. Emoční labilita dětí je často odrazem emoční nestálosti jejich rodičů“. „Otec by měl být vzorem mužnosti, organizačních schopností a dovedností“.²³

Každý z nás žije v nějaké rodině, zažívá rozličné rodinné situace, které jsou základem pro náš další život. Bez ohledu na to, jaký vztah či pozici máme ve své rodině, zůstává faktem, že rodina je pro nás důležitá po celý život. **Být perfektním rodičem není jednoduché a ani se to nedá naučit. Ale když si rodiče najdou dostatek prostoru a času pro pochopení, porozumění toho druhého, tak pochopí, že dávat je víc než brát a dávat dětem je nejcennější vklad.**

---

²³ Olejníček, Antonín. Kohoutek, Rudolf. Metodika řešení problémů v mezních situacích. Brno: Institut mezioborových studií, 2005, s. 87.

„S pomocí knih se mnozí stávají učenými i mimo školu. Bez knih pak nebývá učený nikdo ani ve škole“. (J. A. Komenský)

2. Vliv školy na rozvoj osobnosti dítěte

Škola je chápána jako instituce, která se zabývá vzděláním a výchovou jedinců, funguje podle zákonných norem, hodnotí podávané výkony a podle nich do značné míry směřuje další profesní dráhu jedince.

Má svou pevnou vnitřní strukturu, vlastní způsoby jednání, vlastní hodnoty a normy, ale především své vlastní prostředí, které je velmi specifické. **Nejvýraznější specifika spočívají v tom, že předává hodnoty, myšlenky, zkušenosti a ideály. Podle stanovených kritérií jsou žákům předávány již ověřené znalosti a zkušenosti.** Žáci jsou vedeni k individuálnímu přístupu ke vzdělávání, ale především k osobní odpovědnosti za své studijní výsledky.

Klade na své žáky požadavky různých stupňů náročnosti a ke zvládnutí stanovených cílů volí různé postupy a prostředky. Součástí výchovy je také stránka morální, která je základním stavebním kamenem pro utváření občansko-společenského pohledu na život a svět. Díky těmto morálním předpokladům je u žáka pěstován vztah k pracovním návykům, k získávání úcty a respektu k ostatním lidem.

Činnost školy je velice složitá a je ve většině případů podrobována kontrole společnosti. Proto tedy můžeme hovořit také o společenské důležitosti a potřebnosti školského zařízení.

2.1 Úloha školy při utváření osobnosti dítěte

Období školní docházky je pro dítě náročné jak po stránce fyzické, tak i po stránce psychické. Přináší hodně změn v denním životě dítěte. Dítě se musí přizpůsobovat, musí se podřídit autoritě učitele, zvyknout si na spolužáky, začlenit se do kolektivu.

Zvláště v prvních letech školní docházky má škola na dítě největší vliv. Znamená pro dítě velkou změnu, i když chodily do mateřské školy. Může trvat dlouho, než si malý školák zvykne na školní prostředí.

Aby dítě vyhovělo nárokům, které škola bude klást, musí dosáhnout určité úrovně školní zralosti, způsobilosti pro školní práci. Jeden ze základních předpokladů pro školní úspěšnost je biologická zralost. Učení musí nastoupit ve vhodnou dobu – jinak je obtížné.

V životě dítěte jsou první čtyři roky základní školy nejdůležitějším předpokladem pro dobrá a úspěšná školní léta. **V nich se rozhoduje, zda bude dítě navštěvovat školu s důvěrou a prožívat učení s chutí a ne z donucení. Proto je tak potřebná a důležitá spolupráce rodičů a školy.** Rodiče dostávají informace o svém dítěti a v případě potřeby mohou eliminovat negativní jevy, které by měly špatný vliv na prospěch i chování.

Rodiče nesmějí v žádném případě snižovat autoritu učitele. **Osobnost učitele hraje ve školním prostředí ve vzájemných vztazích významnou roli. Je zde postaven do role určitého prostředníka mezi dětmi, žáky a normami, hodnotami, které určují vzorce chování jedinců.** Učitel musí být především odborníkem v dané oblasti, měl by být empatický, respektovat druhého. V rámci svého působení by měl dokázat navodit uvolněnou atmosféru a vytvářet vztah efektivního partnerství.

V případě, že mají rodiče pochybnosti o jeho výchovném nebo vyučujícím postupu, je třeba vzniklou situaci ihned řešit, ale bez přítomnosti dítěte. To platí i o diskuzi v domácím prostředí. Záporné postoje rodičů k vyučujícímu se negativně odrážejí ve vztahu učitele a žáka.

Jen málo dětí prospívá ve škole tak dobře, jak si rodiče představují. Občas se stane, že dítě má nějaký zvláštní problém, který omezuje jeho možnosti. Důležitým faktorem, který ovlivňuje vzdělávací výsledky, je také velikost rodiny a pořadí, v jakém se dítě narodilo. Touto problematikou se již na počátku minulého století zabýval psycholog Alfred Adler, který podporoval hypotézu o tom, že jedináčci a prvorození procházejí vzděláváním s nejlepšími výsledky. Je na ně vyvíjen větší tlak a je jim věnována větší pozornost než ostatním dětem v rodině.

Jakmile se dítě jeví jako bystré a pohotové, ale nedosahuje takových výsledků, jak by si rodiče představovali, je důležité zjistit, proč tomu tak je a jaké jsou vůbec jeho schopnosti.

Když ani to nepomůže, poradí pedagogicko-psychologická poradna. Dítě se podrobí speciálním testům, které odhalí přednosti a slabiny, a tak umožní navrhnout účinnou pomoc.

Dokladem správného, profesionálního přístupu k rodičům je následující příběh.

Tomášek nastoupil do 1. třídy v šesti letech. Během vyučování nedokázal udržet dlouhou pozornost: roztěkaný, nesoustředěný, hravý. Brzy začal nosit trojky a poznámky. Doma, ale více u babičky, na sebe soustřeďoval pozornost neuvěřitelnými „kousky“. Předváděl se, šaškoval, ve vztahu k dospělým měl příliš uvolněné chování – upoutával pozornost za každou cenu, „opíčky“. Jeho projev nepostrádal pestré změny intonace, nekonečný smích... Ve škole k trampotám s učením přibyla dyslexie.

Ve druhé třídě škola doporučila pedagogicko-psychologické vyšetření, které potvrdilo, že se jedná o poruchu pozornosti (ADD) s hyperaktivitou – ADHD.

Matka se s paní učitelkou dohodla (na základě doporučení) na společném postupu, který bude vyžadovat více času, energie a hlavně důslednost. Jak je vidět, spolupráce školy a rodiny již přináší první výsledky. Tomášek je klidnější a do školy chodí raději.

Není třeba zvlášť zdůrazňovat, že škola je jednou z nejstarších institucí, jejímiž učebnami projde každý člen lidské společnosti a stráví v nich několik nejkrásnějších let svého života.

2.2 Nadané děti a děti se zvláštními zdravotními problémy

Každé dítě přišlo na svět se svými vlastními schopnostmi, které potřebuje pro život. **Dítě je však třeba přijmout se všemi zvláštnostmi a milovat je takové, jaké je.** Každé dítě potřebuje od svých rodičů jistotu, důvěru a celou jejich lásku.

Nadané děti mají buď jednu výjimečnou schopnost – skvěle plavou, kreslí, jsou vynikající v gymnastice. Dále jsou všeobecně nadané děti, pro které je „všechno snadné“. Výborně se učí a mají úspěchy téměř ve všem, do čeho se pustí. Ještě musím zmínit děti, které mají fenomenální schopnosti (ve čtyřech letech umějí plynně číst, počítat). Takových dětí je málo – „možná jedno ze dvou set. Jsou fascinující, protože se tak vymykají běžné zkušenosti většiny lidí. **Pravděpodobně existuje mnoho dětí, které své nadání plně nerozvinuly, zatímco jiné, září, protože jsou silně motivované a mají velkou snahu vyniknout**“.²⁴

Je jisté, že dnešní doba potřebuje děti plné energie, zvědavosti a průbojnosti. Na tomto tvrzení postavila škola, do níž chodí naše dvě děti, „Projekt práce s talenty“. Na konci minulého školního roku se zaměřila na „vyhledávání“ talentů. *Také náš syn byl na základě výsledků testů na konci třetí třídy zařazen do tohoto programu. Zatím jsme navštívili dvě rodičovské schůzky a absolvovali vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. A teď čekáme, jakým způsobem se bude syn na této „práci s talenty“ podílet.* Tento projekt je zatím v začátcích. Je rodičovskou veřejností pozitivně přijímán.

Děti se zvláštními zdravotními problémy

Lehčeji zdravotně postižené dítě navštěvuje školu společně s dětmi zdravými. Velkým problémem je těžké tělesné postižení.

V této souvislosti uvádím příklad z okruhu mých známých. Zaměřím se na chlapce, který je postižen totální slepotou, tj. úplná amauroza.

Veronika (33), vyučena servírkou, nyní pracuje jako prodavačka

Milan (34), instalatér

Děti:

Milánek (11), žák 2. třídy ZŠ

Hanka (9), žákyně 3. třídy ZŠ

*Rodina bydlí v třípokojovém bytě ve Znojmě. Manželé usílovali dva roky o to, aby měli dítě. Podstoupili odpovídající vyšetření a povedlo se! Dítě se narodilo císařským řezem v 25. týdně a dvou dnech. Chlapečkova porodní váha byla 700g, výška 33cm. V Brně, kam byla mamínka převezena, lékaři stanovili diagnózu: *PLACENTA PREVIA* (placenta, která nedosedla na dělohu). Mamince bylo vysvětleno, že se nejedná o nic genetického a že se tato diagnóza objeví u jedné z 1000!*

---

²⁴ Fenwicková, Elizabeth., Smith, Tony. Kniha o dospívání. Bratislava: INA, 1994, s. 159.

Když se na to přijde včas, je doporučena interrupce, což znojenským lékařům bohužel uniklo. Chlapec byl dán na speciální lůžko, s ventilátorem. Pediatri oznámil, že zatím žije, ačkoliv má malou naději na přežití.

Nezemřel, prospíval a nakonec byl odpojen od ventilátoru a mohl sám dýchat. Byl dán do inkubátoru, do něhož byl pouštěn kyslík. (Kyslík má vliv na oční sítnici). Ve dvou měsících byl operován na triselnou kýlu. Operace dopadla dobře.

Pak přišly na řadu oči - nebyly v pořádku: „zamrazování - laser. Nic nepomohlo. Nakonec lékaři vyřklí ortel: slepota (amauróza) - úplná absence vidění. „Vlivem tlaku kyslíku v inkubátoru může docházet k patologickému vývoji sítnice“.²⁵ A to je právě Milánkův případ. Když dosáhl porodní váhy 2,40 kg, rodiče si mohli vzít domů. Byl jim doporučen kontakt s Centrem pro zrakově postižené, kde se dostávalo cenných rad. Od dvou měsíců bylo započato s tzv. „Vojtovou metodou“ - rehabilitační cvičky. Mravenčí práce - plná trpělivosti: každý měsíc na kontrolu na oční oddělení prenatalní péče. Objevil se Vestův syndrom (druh epilepsie), ale naštěstí byl podchycen (kortikoidy čtyři měsíce). Pak užíval rivotril (3x denně).

Dlouho jenom zvatlal a teprve ke konci třetího roku začal tvořit věty. (Nutná návštěva logopedie).

Od 4 -7 roků ho maminka pravidelně vozila do Dětského centra - speciální MŠ. Střídala se období stagnace, kdy nechtěl spolupracovat s obdobím zájmu. Matce pomáhala poradkyně ze „střediska rané péče“.

Od 8 let navštěvuje Milánek speciální třídu. TYFLO - třída pro slabozraké děti. Úplně nevidomý je jediný. Nejprve navštěvoval přípravný ročník, pak 1. třídu a teď je ve 2. třídě. Způsob výuky mě velmi zaujal. Kromě čtení a psaní - Braillovo písmo - se učí počtům (ponejvíce hmatem). Hmat nejvíce používá (prvouka - ovoce, květiny). Ve výtvarné výchově maluje s barvami rukama, v hudební výchově se učí hrát na flétnu, v tělesné výchově je hlavně nacvičována prostorová orientace a samostatný pohyb. Milánek zvládá učení, má dobrou mechanickou paměť, správně mluví a vyslovuje.

Závěrem lze říci, že chlapec na svůj věk žije plnohodnotný život. Nemá čas vnímat svůj handicap. V rodině je starost o něj rozdělena mezi otce (volný čas), s matkou se učí, se sestřičkou si hraje a babička pomáhá „na plný úvazek“. Vyrůstá v prostředí citově vřelém a stálém, v rodině, kde vše funguje, jak má.

---

²⁵ Kolektiv autorů. Základy speciální pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2003, s. 77.

2.3 Volný čas, mimoškolní činnost

Co je tedy volný čas?

„Je to čas, v němž člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přinášejí radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí. **Je to čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu.** Jedná se o odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmovou činnost, dobrovolné vzdělávání a dobrovolně společensky prospěšnou činnost.“²⁶

Způsob trávení volného času je silně determinován rodinou, v níž dítě vyrůstá. Společně prožité chvíle posilují rodinné vztahy a naplňují citové potřeby dětí. Přitom se nesmí zapomínat na to, aby každý člen rodiny měl vyhrazen čas a prostor sám pro sebe.

Co se týče množství volného času dětí, mohou nastat dva extrémy: buď jej mají příliš málo, nebo naopak příliš mnoho. Obě tyto situace jsou rizikové. Když má dítě přebytek volného času, tráví jej pasivně – u televize, u počítače. Dítě je pak masmédií přesyčené, ve škole bývá nesoustředěné a unavené. V případě nedostatku volného času, může se cítit pod tlakem, často ve stresu.

V této souvislosti se zamyslím nad tlakem masmédií. Média stále významnějším způsobem ovlivňují podobu společenského, politického i kulturního života současné společnosti. Jejich vliv je obrovský – zvláště na mladou generaci. Dnešní děti jsou zahlcovány informacemi jak z televize, tak i z jiných médií. Je nesporné, že uvedené zdroje slouží dítěti k lepší orientaci ve světě, který preferuje dynamické jedince. Člověk, který nedokáže zacházet s počítačem, je citelně znevýhodněn. Používání počítačů se stává stále více věcí společnosti, součástí životního stylu dnešního člověka. Bez nich se již nelze představit práci na úradech, ve školách, ve vlastních živnostech, ale i v domácnostech. Patří ke standardnímu vybavení většiny pracovišť a práce s počítačem je u řady pracovníků jejich hlavní pracovní náplní.

S obdivem pozorují své děti, jak nebojácně a jistě počítač obsluhují – hrají hry, dokážou kreslit, neboť programy umožňují vytvořit na obrazovce originální obrázky. Syn dokáže vytvořit prezentaci do školy a mnoho dalších věcí. Jsem si vědoma toho, že dlouhé vysedávání u počítače přináší řadu zdravotních potíží. A proto jsem dětem stanovila čas, který mohou u počítače trávit.

Využívání komunikačních prostředků (televize, internet...) mají své klady, ale i záporné faktory. Jedním z nich je malá slovní zásoba a v důsledku toho dítě není schopno říct své vlastní názory, zážitky, znalosti. Ubývá vzájemné verbální komunikace, kterou často nahrazují SMS. **Je opomíjena vlastní četba.** Kniha, jakoby do naší uspěchané doby nepatřila! Mnozí ji považují za „pomalou“ a obrazovku za „rychlejší.“ **Proto by rodiče neměli šetřit časem!**

---

²⁶ Němec, Jirí a kol. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času. Brno: Paido, 2002,

Měli by číst pohádky, nechat děti vyprávět o tom, co slyšely, dávat jim hádanky, cvičit paměť, učit písničkám, říkadlům i jednoduchým básničkám. Četbou knih si rozšiřují slovní zásobu a pěstují si schopnost vcítit se do potřeb druhého.

Televize je nepochybně v každé domácnosti. Stala se náplní volného času. Je třeba si uvědomit, že není vhodné nechat děti sledovat televizi příliš dlouho. Rodiče by měli vědět, na jaké pořady se dítě dívá. Děti jsou dnes vystavovány televiznímu násilí mnohem častěji, než kdykoli předtím. Dokud jsou malé, není problém, aby je před takovými pořady ochránili. Stačí jim pustit kvalitní dětský film, anebo je přeorientovat na jinou činnost. Přejde ale doba, kdy rodiče zjistí, že někde u kamaráda viděly brutální videokazetu. Pak je nutné s dětmi rozmlouvat a vysvětlit, proč není vhodné, aby takové filmy viděly.

Nadměrné množství času, který tráví děti i dospělí audiovizuální mediální zábavou, vytlačuje ze života aktivní způsoby trávení volného času. Kromě toho potlačuje tvořivost, oslabuje citové vztahy a v neposlední řadě brzdí rozvoj řeči.

Říčan a Pithartová (1995) upozorňují na mediální násilí a brutalitu, se kterou se dítě může potkat: „Počítačové videohry jsou nebezpečné. Tady se dítě nejen dívá na to, co se děje na obrazovce. Ono samo působí tlačítky a páčkou zvanou joystick, že na obrazovce padají rány a stříká krev. To rychle oslabuje jeho vnitřní zábrany proti násilnému jednání. K násilí v realitě je pak už jen krok.“²⁷

Je nesporné, že přitažlivost médií rok od roku roste. Proto je potřeba hovořit s dětmi o tom, co viděly. Tím napomáháme k rozvoji jejich jazykových schopností.

Nyní popíši příklad, který je bohužel častý.

***Kamíla** (35), pracuje jako servírka*

***Mírek** (36), živnostník - parketař*

Děti:

***Mates** (10), žák 4. třídy ZŠ*

***Klárka** (7), navštěvuje MŠ*

Tato čtyřlenná rodina bydlí v rodinném domku ve Znojmě. Pozoruhodné je, jakým způsobem se otec stará o děti, když je matka v práci!

Přijde domů z práce, kde pracuje manuálně, usedne před obrazovku, od které se nevzdálí ani při jídle, a pak následuje počítač. Protože rád fotografuje, upravuje na počítači fotky, ale častěji tráví čas tím, že hraje hry. Mezitím Klárku odloží k televizoru, vždyť obrazovka táhne jak magnet! Mates jde do svého pokoje, kde po vzoru svého otce stráví u počítače 3 - 4 hodiny. Ale většinou do té doby, než se matka vrátí z práce. Teprve po příchodu matky domů, syn začíná psát domácí úkoly a chystá si věci do školy. A to mezi 19. - 20. hodinou.

Protože Mates chodí s naším Ondrou do juda a já je často doprovázím, všimla jsem si jeho vyjadřování. Má nedostatečnou slovní zásobu, mluví v jednoduchých větách, které zakončuje nepopsatelně - vypráví o hře na počítači a často místo slov používá citoslovce: on jel drr - drr a já jsem stílel dž - dž, on padl au - au, byl kao!

---

²⁷ Říčan, Pavel. Pithartová, Drahomíra. Krotíme obrazovku. Praha: Portál 1995, s. 19 - 20.

Proti násilnostem v televizi mohou chránit své děti následujícími způsoby:²⁸

- pozorně dohlížet, na jaké programy se děti dívají
- omezit čas, který u televize stráví
- nenechat je dívat na násilnické programy, vypnout televizi nebo přepnout na jiný program, když přijde něco nevhodného
- vysvětlit dítěti, že ačkoli herec nebyl zraněn nebo zabit, ve skutečném životě taková agrese znamená bolest a smrt
- vyslovit před dětmi nesouhlas s násilnostmi a vysvětlit, že tohle není ten nejlepší způsob, jak řešit problémy

Elliotová (1995) tuto skutečnost vyjádřila velmi krásně: „Zdravý rozum říká, že není zrovna nejlepší, spatřují-li ve fázi svého vývoje nadměrné množství realisticky podaných obrazů násilí. Mohlo by je to oloupat o cit“.²⁹

Ve využívání volného času hrají důležitou úlohu zájmové kroužky. Zaměřují se na nejrůznější obory – přírodovědné, umělecké, sportovní aktivity, prakticky zaměřené činnosti, počítačové programy, historii...

„Účast dětí na hodnotové a pedagogicky vedené zájmové činnosti od počátku zahájení školní docházky vytvoří postupně návyk zabývat se i v pozdějším a v dospělosti užitečnou činností a vhodně využívat volný čas“.³⁰

Škola by měla mít kvalitně promyšlenou nabídku zájmové činnosti. „Zájmy mladších žáků nejsou většinou diferenciované, a proto je vhodné jim předkládat k výběru řadu rozmanitých činností. Touha po novém, nadšení pro činnost (při vhodné motivaci), je charakteristický projev tohoto věku. Žáci si tak zkusí, co jim jde snadno, co je baví, v čem dosahují dobrých výsledků. Mohou tak objevit své předpoklady, schopnosti pro určitou aktivitu. S přibývajícím věkem se zájmy dětí vyhraňují a prohlubují.“³¹

Rodiče by si měli nechat poradit od školy, k čemu má jejich dítě předpoklady, a také podle toho zvolit zájmovou aktivitu. V současné době jsou tyto zájmové činnosti finančně náročnější než dříve. I přesto některé děti navštěvují řadu kroužků a mimoškolních zařízení, a tak jim nezbyvá na nic čas. Pokud to není nad jejich síly, je to v pořádku. Na druhé straně může docházet k přetížení dítěte všemi negativními důsledky - až k dětským neurózám.

---

²⁸ Rheinwaldová, Eva. Rodičovství není pro každého. Florenc: Motto, 1993, s. 98.

²⁹ Elliotová, Michaela. Jak ochránit své dítě. Praha: Portál, 1995, s. 117.

³⁰ Němec, Jirí a kol. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času. Brno: Paido, 2002, s. 25.

³¹ Němec, Jirí a kol. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času. Brno: Paido, 2002, s. 24.

Je nesporné, že děti potřebují být v kontaktu se svou vrstevnickou skupinou, která má vedle rodičů často velký vliv na utváření osobnostních rysů a charakterů. Děti hledají vzory chování, se kterými by se mohly ztotožnit.

S vrstevníky dítě spolupracuje, soupeří, vydobývá si určitou „pozici“, navozuje kamarádský kontakt, který může někdy přerůst i v kamarádství.

Můj syn chodí do juda. Velmi si cením na paní trenérce, že své svěřence vede k čestnému a k slušnému chování jak k ostatním tak i k sobě navzájem. Také ve skautu je vedou k odvaze, samostatnosti a kamarádství.

„Zájmová činnost má na rozdíl od zábavy a odpočinku vždy aktivní charakter. Vždy obsahuje volní složku a významně ovlivňuje osobnost vychovávaného“. ³² Je jisté, že při aktivitách volného času, vedených zkušenými vedoucími, existuje výrazně menší riziko toho, že se dítě později „chytne party“.

---

³² Němec, Jiří a kol. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času. Brno: Paido, 2002,

s. 23.

2.4 Dílčí závěr

Závěrem se pokusím nastíněnou problematiku shrnout.

- **Vytvořit pozitivní postoj ke vzdělání, vysvětlit dítěti jeho význam.**
- Vést dítě k systematické a pravidelné přípravě na vyučování (vypracování domácích úkolů, domácí cvičení).
- Rodiče by měli znát stupeň vývoje, na kterém se dítě nachází. Do péče o ně by měli vkládat co nejvíce lásky a pochopení.
- Měli by mít dobrý vztah se školou, zvláště s třídním učitelem.
- „Čas na děti“
Nešetřit časem. **Trávit s dítětem čas plnohodnotně – číst pohádky, zpívat písničky, cvičit paměť (hádanky), procházky, výlety...**
- Ovlivňovat sledování televize, videa, stanovit dobu strávenou na počítači. Je nutné vymezit pravidla. A také je dodržovat.
- Umožnit dítěti návštěvu zájmových aktivit.

3. Sociální politika státu

Co je sociální politika státu a co všechno zahrnuje?

Odpověď na tuto otázku není jednoduchá. V každém státě žijí občané, kteří jsou schopni postarat se o sebe a o své rodiny sami a žádnou podporu nepotřebují.

V každém státě ovšem žijí občané, kteří se bez podpory státu neobejdou. K sociálně potřebným lidem patří mimo jiné i rodiny s větším počtem dětí. Úkolem státu pak je sociálně potřebným občanům pomáhat.

V sociální politice stát vymezuje konkrétní nástroje, které v této oblasti uplatňuje, celému souhrnu nástrojů sociální politiky ve státě se v praxi říká záchranná sociální síť. Je zaměřena na různé skupiny sociálně potřebných obyvatel. Její podstatu, smysl a zaměření v ČR je jednak podpora nezaměstnaných občanů, jednak státní podpora, která zahrnuje řadu různých dávek. Jinými slovy – forma této pomoci může být různá.

Každý demokratický stát chrání zájmy nezletilých dětí. Náš stát za tímto účelem zřizuje síť orgánů sociálně právní ochrany dětí a podporuje činnost různých iniciativ, které pomáhají upevňovat rodinné vztahy a vytvářet příznivé podmínky pro výchovu dětí. Tyto orgány dohlížejí podle potřeby na jejich výchovu a zakročují v případech, kdy je péče o děti zanedbávána. Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, mohou napomenout nezletilého, stanovit nad ním dohled, nebo uložit omezení bránící škodlivým vlivům na jeho výchovu. Jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena, nebo narušena, může soud nařídit ústavní výchovu, popřípadě zbavit rodiče rodičovské zodpovědnosti. U nás je pozoruhodným způsobem rozvinuta takzvaná náhradní rodinná péče o děti, které z nějakého důvodu vlastní rodinu ztratily:

1. Osvojení neboli adopce
2. Poručenství
3. Pěstounská péče (individuální, skupinová)
4. Ústavní výchova
  - kojenecké ústavy od narození do 3 let
  - dětské domovy od 3 – 18 let, popř. až do ukončení přípravy na povolání.

Zaměřím se na dětské domovy zvláště proto, že jsem vykonávala předepsanou praxi v jednom z nich. Dětské domovy jsou zařízení ústavní výchovy, kde jsou umístěovány děti do 18 let z rodin, které nějakým způsobem selhaly nebo se nemohou o dítě postarat. Pomáhají utvářet dětem další existenci. Chrání je před neutěšenými poměry v rodině, před rozhádanými rodiči, evidentně neschopnými řešit své vlastní osobní problémy. Podle Němce (2002) „je jedním z úkolů dbát na hodnotové využívání volného času a kultivaci zájmů dětí.“³³ Zajišťují péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné problémy v chování

---

³³ Němec, Jirí a kol. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času. Brno: Paido, 2002,

3.1 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Dětský domov

Jak jsem již uvedla, na následujících stránkách se budu zabývat Dětským domovem (dále jen DD) ve Znojmě.

Hlavní budova DD se nachází na **Hakenově ul. Č. 18.** V ní pracuje část vedení zařízení, žijí zde čtyři rodinné skupiny (1. - 4.) je zde kuchyň a jídelna.

Dřívější název DD – Na Návrší 3. Zde pracuje část vedení zařízení, žijí zde dvě rodinné skupiny (5. a 6.) a je zde jídelna.

Byt v městské části Přímětice č. 536. Tady žije jedna rodinka (7), která se zaměřuje na samostatnost v rámci přípravy pro život po odchodu z DD.

Děti jsou rozděleny do sedmi rodinek a celková kapacita DD je 47 dětí.

Kapacita je stanovena Rozhodnutím MŠ MTV č. j: 8460/ 2006 – 21 ze dne 30. 8. 2006. Tak je také zapsána v rejstříku škol a školských zařízení v souladu s § 143 odst. 20 podle § 149 odst. 40 zákona 561/2004 Sb.

K zařízení DD patří chata č. 459 ve Štítarském lese u Vranovské přehrady. Slouží k víkendovým a prázdninovým relaxacím a ozdravným pobytům dětí.

O 47 dětí v sedmi rodinkách se stará tento personál:

Ředitel: **Mgr. Antonín Nachtnebl**

Vedoucí pedagogický pracovník: Bc. Jarmila Krásná

Vedoucí vychovatel: Bc. Jaroslav Hrdlička

Ekonom (mzdový účetní): Ing. Jana Pavlová, Daniela Plošná

Vedoucí stravování: Anna Čestná

Sociální pracovník: Bc. Marie Jírová

Vychovatelé: 16

Noční vychovatelé: 7

Kuchařky: 2

Uklízečky: 2

Údržbáři: 2

Dětský domov pečuje o děti od 3 – 19 let, popř. do 20 let věku. Sourozenci jsou umístováni v rodinkách společně (starší děti se starají o mladší). Problémové děti jsou rovnoměrně zařazovány do rodinných skupinek (integrační vliv).

Dětem je poskytováno přímé zaopatření: ubytování, stravování, ošacení, náhrady na vzdělání, náboženskou výchovu – pokud byla předtím v rodině.

Stravování: 5x denně (snídaně, přesnídávka, oběd, svačina, večeře; pro děti nad 15 let druhá večeře.

Děti se podílejí na jednoduchých kuchyňských pracích (mytí nádobí, loupání cibulovin). V rámci programu samostatnosti se podílejí na sestavování jídelníčku (učí se respektovat zásady hospodárnosti a správné výživy).

Kapesné: do 6 let	45 Kč
6 - 10 let	120 Kč
10 – 15 let	210 Kč
15 – 20 let	300 Kč

Nad 10 let věku si mohou děti v rámci pracovní výchovy přivydělat v Národním parku Podyjí úklidem klestí. Za určitých podmínek může dítě dostat zvýšené kapesné, anebo finanční odměnu do výše 1000 Kč. Pokud uteče z DD, je povinností vedení co nejdříve tuto skutečnost nahlásit na Policii ČR, zaznamenat do osobní dokumentace a po návratu lze odebrat nebo snížit kapesné, omezit trávení volného času...

Po propuštění ze zařízení (ve věku 19, 20let) mladý člověk dostane finanční dar, věcný dar, pomoc při získání bydlení, eventuelně umístění do Domu na půli cesty. Dva roky je sledován – případná pomoc.

Práva a povinnosti dětí uvádím v příloze č. 1.

Povinnosti vychovatelů: vychovatelé odpovídají za bezpečnost dětí a za celkovou zdravotní úroveň. Zajišťují návštěvy u lékaře, zodpovídající za dodržování hygieny, vedou je k pořádku ve věcech a ke studijním návykům.

Nejvíce času jsem strávila Na Návrší. Po úvodním pohovoru s ředitelem DD – jsem mohla nahlédnout do vnitřního řádu i do léčebného režimu dětí. Poté jsem vykonávala různé činnosti: pomoc při vypracovávání úkolů, příprava a zkoušení dětí na další den, nákup ošacení ve městě, vyzvedávala jsem Máju ze školky.

Ještě několik slov k budově DD Na Návrší - (příloha č. 2)

Zde děti pobývají již od roku 1962. Po patnácti letech soudního jednání měla být budova navrácena původním majitelům. Ti požadují osm miliónů korun. Pokud ji nekoupí kraj, děti se budou muset stěhovat. S takovým výsledkem se nechce smířit ani hejtman Jihomoravského kraje pan Michal Hašek Prostřednictvím regionálních novin Znojemska (13. 1. 2009) se vyjádřil takto: „Dětský domov by tady měl pod křídly kraje fungovat dále, proto preferuji variantu vykoupení této nemovitosti. Chci se osobně setkat s majiteli, a vést s nimi jednání o odkupu. V rozpočtu kraje, by ale neměl být velký problém patřičnou sumu nalézt“.³⁴

Lze jen doufat, že se slova pana hejtmána naplní ku spokojenosti všech.

---

³⁴ Znojemska, vydává Neson s. r. o. , ročník XIX, č. 02, r 13. 1. 2009, s. 1.

Jedno arabské přísloví říká, že „poznatky získané v dětství jsou nezničitelné. Jsou, jako bys je vryl do kamene“.

Nyní se budu podrobněji zabývat rodinkami č. 5 a č. 6.

Rodinka č. 5

Tety: Vyhnalová (34), SPŠ, vdaná, má dvě děti

Smutná (24), Dís, svobodná, žije s přítelem

Děti:

Ivoš (16), 1. roč. kuchař - číšník

Kamil (13), 7. tř. ZŠ

Saša (10), 4. tř. ZŠ

Pája (11), 5. tř. ZŠ Praktická

Erik (10), 4. tř. ZŠ

Děti bydlí ve třech pokojích. Ivoš obývá pokoj s Kamilem. Saša má pokoj uprostřed sama. Erik je na pokoji s Pájou. Všechny pokoje spojuje úzká, dlouhá chodba, která zároveň slouží jako společná obývací místnost. Na chodbě se nachází gauč a dvě zákovské lavice. V prvním poschodí se nachází ještě vychovatelna, ve které je počítač. Protože se jedná o velmi starou budovu, která má být vrácena v restituci původnímu majiteli (viz příloha č. 2), proto zařízení a celkové vybavení domu (koberec, nábytek...) jsou velmi opotřebované a působí ponuře. Také mě překvapilo, že pokoje působí neosobním dojmem. Děti nemají na stěnách žádné obrázky. V pokoji Saši je na stěně pouze kalendář, ve kterém má vyznačené jarní prázdniny (má je strávit i s bratrem Pájou u babičky).

Ivoš vyrůstá bez otce jen s matkou. Do DD se dostal za agresivní jednání především k matce. Týral ji a fyzicky napadal, až se nakonec dostala do psychiatrické léčebny. Užívá Epiral, Zoleptil, Tizercin.

Kamil chodil často za školu. Matka (alkoholička) na výchovu nestačila. Má ještě bratra, který zůstal s matkou doma. Užívá Ritalin, Risperdal.

Saša a Pája jsou sourozenci. Do DD se dostali proto, že matka střídala neustále bydlení a partnery. O děti se nedokázala postarat. Teď je těhotná a žije se svou matkou. Děti se vracejí od matky zanedbané a špinavé. Pája užívá Ritalin, Risperdal.

Erik mě zaujal nejvíce. Od narození byl v kojeneckém ústavu a pak s bratrem u pěstounů. Po tom, kdy rodinu začal ohrožovat nožem, strávil čtyři měsíce v psychiatrické léčebně a pak se dostal do DD. Nevydrží ani chvíli v klidu. Jeho neklid se projevuje formou nesoustředěnosti, potřebuje stálý dohled. Užívá Risperol, Lamotrigin, Minirin.

Jedná se většinou o léky pro zvýšení pozornosti, dále pak k tlumení agresivního chování. U Patrika k předcházení enurézy.

Výsledky pozorování

Děti tvoří nesourodou skupinku. Ivoš nejvíce času tráví s Kamilem, věkově jsou k sobě nejbliže. Má neustále v ruce mobil a ani když s někým hovoří, od něho nemůže odtrhnout oči.

Kamil působí jako milý chlapec. S Ivošem si rozumí, táhnou za jeden provaz.

Pája navštěvuje praktickou školu a má vynikající výsledky. Rád by přestoupil na normální školu. Říká, že „nechce chodit do blbšulky, jako nějaký blbec“. Paní učitelka by zase raději chtěla, kdyby Kája zůstal, je tahounem třídy. Po dohodě s tetami má Individuálně vzdělávací program. Největší potíže má s řešením slovních úloh. Ale na druhé straně je v počtech velmi zručný, protože se snaží každou chvíli něco Erikovi prodat a to vždy za větší cenu, než jakou ta věc doopravdy má. Erikovi tím vyčerpává kapesné.

Erik potřebuje při psaní úkolů stálý dohled. Nedokáže se dlouho soustředit. Neustále si hraje s tužkou, poposedává, poskakuje, nedokáže se úplně zklidnit.

Saša vyžaduje také pozornost. Při psaní úkolů je nesamostatná. Dříve během vyučování šla i 4x za hodinu na WC. Paní učitelka doporučila Saši osobní asistentku. Situace se zlepšila.

Všimla jsem si výchovných metod tet. Teta Vyhnalová má k dětem kamarádský vztah, děti k ní mají důvěru, svěřují se jí. Na druhé straně ovšem toho využívají. Nelíbí se mi, že je musí přemlouvat, aby jí poslechlý. Chtěla, aby Ivoš s Kamilem šli uklízet sněh, ale ti jí vůbec neposlechlí, a tak přemluvila Páju. Slíbila mu, že když ten sněh uklidí, tak mu něco ve městě koupí. Také Saša ve městě škemrala, aby jí teta koupila na dlouh deníček (své kapesné si utratila), až jí vyhověla.

Teta Smutná je přísnější, i když je mladší, má přirozenou autoritu. Když mají problém, rozebere ho a navrhne řešení. Mají větší disciplínu. Ale na druhou stranu si příliš od dětí udržuje odstup. Nejvíce se mi líbilo, že celá rodinka má každý týden sezení, při kterém s dětmi řeší, co udělaly dobře a v čem by se měly ještě zlepšit.

Rodinka č. 6

Strejda: Hrdlička (35), Bc., ženatý, má dvě děti

Tety: Ondroušková (24), Bc., učitelka ZŠ 1. - 5. roč., svobodná

Rozehnalová (46), SPŠ, vdaná, má dvě dospělé děti

Děti:

Ferda (9), 3. třída ZŠ

Vašek (8), 2. třída Praktická a speciální ZŠ

Pepík (7), 1. tř. ZŠ

Mája (6), navštěvuje MŠ

Mája má sama pokoj v přízemí. Ostatní kluci mají společný pokoj. Taky se tadý nachází obývací pokoj (sedací souprava, televize) a stůl s lavicí, u kterého si mladší děti píšou úkoly a tráví společný čas.

Ferda, Vašek, Pepík, Mája jsou sourozenci. Mají ještě nevlastní sestru, která žije s otcem. Do DD se dostaly před dvěma roky z neutěšeného rodinného prostředí: rodiče alkoholici, stídali bydlení, různé pronájmy, děti byly velmi zanedbané. Ráno je rodiče vyhodili ven, mohly se vrátit až večer. Celou dobu se musely samy o sebe starat. Vybíraly jídlo z popelnice, anebo také často jedly to, co našly na zemi. Neměly žádné hygienické návyky.

Ferda jako nejstarší z dětí má u ostatních sourozenců autoritu. Pokud děti byly samy, staral se o ně. Je z nich nejinteligentnější. Užívá Ríseprol, Depakine, Melipramin.

Vašek má vrozený rozštěp a střední mentální retardaci. Užívá Ritalin.

Pepík mluví velmi špatně. Chodí do logopedické třídy s nižším počtem žáků (14). Učení i tak mu působí velké potíže. I když už umí více než polovinu abecedy, při psaní úkolů mu dělá potíže pojmenovat písmenko, které se dávno naučil, také ho i správně napsat. Domů dostává pět až šest úkolů navíc.

Mája chodí do logopedické třídy v MŠ. Má nastoupit tento rok do první třídy. Ale vzhledem ke svému opoždění, jí bude ještě udělen odklad. Kresba je také velmi prostá, neodpovídá věku šestiletého dítěte. Užívá Ritalin.

Děti užívají léky ke zvýšení pozornosti u Pavla pak k tlumení agresivního chování a předcházení enurézy.

Výsledky pozorování

Sourozenci navštěvují babičku jednou měsíčně o víkendech. Tam se setkávají také s matkou, o které hezky mluví. Mají dobrou mechanickou paměť. Pamatují si výborně básničky, písničky. Pokud jsou vyzváni, předhání se, kdo z nich jich umí více. Líbí se mi u nich sourozenecká soudržnost.

Strejda Hrdlička plní u obou rodínek mužskou roli. Všimla jsem si, že Ivoš a Kamil ho vůbec neposlouchají a ignorují. Nejvíce si rozumí s tetou Smutnou. Ostatní tety ho nemají rády, ale před dětmi ho respektují. Teta Rozehnalová se snadno rozčílí, často zbytečně. Naopak tetu Ondrouškovou mají děti moc rády. Většinu situací se snaží řešit v klidu.

Dále uvádím dvě rodinky, které bydlí na Hakenově. Tato budova prošla v roce 2006 rekonstrukcí. Nachází se zde čtyři bytové jednotky (3+1).

Rodinka č. 4

Tety: Línhartová (60), důchodkyně

Tučná (35), dís, vdaná, dvě děti

Děti:

Majka (18), 2. roč. kuchař - číšník

Anna (16), t.č. výchovný ústav

Milan (15), t.č. diagnostický ústav

Denisa (14), t.č. psychiatrická léčebna

Denis (14), 8. tř. ZŠ

Jarek (12), 4. třída, Praktická ZŠ

Táníčka (7), navštěvuje MŠ

Davídek (5), navštěvuje MŠ

Majka, Anna, Denisa mají společný pokoj. Druhý pokoj obývá Milan, Denís a Jarek. V poslední pokoj obývá Táníčka s Davídkem. Děti mají pokoje útulné, čisté. U nejmladších je spousta hraček. Děti, které zůstaly, neužívají žádné léky.

Výsledky pozorování

Děti bydlí v pokojích, které na mě působily útulným dojmem. Denís a Denisa jsou dvojčata. U matky tráví každý druhý týden. Majka, Anna, Milan, Jarek, Táníčka, Davídek jsou také sourozenci, Rómové. Matka dětí je nezvěstná o děti nejeví zájem. Otec ve vazbě. Majka, která je z dětí nejstarší, je šikovná a samostatná. Je velmi čistotná, a proto ostatní sourozence vede k pořádku a k čistotě. O děti se dokáže velmi dobře postarat. Teď by si nejvíce přála vrátit domů. Vypadá, že už má plné zuby režimu v DD. Stěžovala si, že ač je už plnoletá, tak vycházky má pouze do 17.00. V domově ale zůstává kvůli sourozencům. Cítí se za ně zodpovědná.

Teta Línhartová je už starší paní, a proto se chová k dětem jako babička. Ale i přesto v podstatných situacích dokáže být i přísná. Děti jí mají moc rády. Teta Tučná je zase kamarádká a podle dětí výborná kuchařka.

Rodinka č. 3

Teta: Rybová (32), absolventka speciální pedagogiky, svobodná

Strejda: Novák (23), student speciální pedagogiky, svobodný

Děti:

Zuzana (19), 2. roč. Praktická a speciální škola

Čenda (15), 9. třída ZŠ

Vendula (14), 4. třída Praktická ZŠ,

Běda (14), 7. třída ZŠ

Marcel (12), 6. třída ZŠ

Radek (11), 4. třída ZŠ

Zuzana a Vendula jsou sestry a obývají pokoj společně. Marcel a Radek jsou také sourozenci. Ještě mají staršího bratra, který už je plnoletý a z DD odešel. Teď žije u své matky ve společenství Rómů. Běda a Čenda obývají poslední pokoj. Zuzana trpí bludnými představami (je zamílovaná do známého zpěváka, trpí utkvělou představou, že jí ho teta „přebrala“. Vymyslela si i těhotenství). Schizofrenie nebyla prokázána. Pohřívá invalidní důchod. Dříve maminka jezdila za ní jednou za půl roku, ale teď když má příjem, jezdí mnohem častěji. Asi proto chce, aby se dcera vrátila domů. Užívá Risperdal, Depakine.

Čenda vykradl obchod, protože mu maminka nic nekoupila a on se cítil mezi spolužáky méněcenný. S matkou se vůbec nestýká, ale jezdí na návštěvu k bratrovi (23) a k sestře (19). Ani jeden z nich s matkou už nebydlí.

Vendula - u této dívky nezjistili lékaři žádné postižení a přitom má problémy: špatná motorika, problémy při chůzi, dyslálie, často si mluví pro sebe. Nechce domů na návštěvu, protože matčin přítel se jí vysmívá. (Když měla jet domů, strašně jí bolelo břicho a počurávala se).

Běda měl ve škole problémy, šikanoval spolužáky, ale podle jeho mínění „nikdy za nic nemohl“. Když vyvraždil bazantici, byl umístěn do Diagnostického ústavu v Brně a poté se dostal do DD. Domů k rodičům jezdí rád, protože si tam může dělat, co chce. Má dvě sestry. Matka se o rodinu nestará, nedbá ani o sebe, a když dostane peníze, okamžitě je utratí. Rodina neví, co je elektřina, hygienické návyky.

Marcel ve škole má problémy s chováním - vyrušuje, nedává pozor. S bratrem se dostal do DD poté, co nejmladší Radek zapálil dům. Matka je opustila a oni se museli sami o sebe starat. Přebývali ve stanu na zahradě. V domově jsou už šestý rok. Matka je naposledy navštívila před dvěma roky.

Radek navštěvoval nultý ročník vyrovnávací třídy. S vyučujícím měl problémy, vlastně mu na chlapci vadilo úplně všechno. Proto byl přeřazen do jiné školy. S paní učitelkou vychází vcelku dobře, ale špatně se zařazuje do kolektivu, který ho nechce přijmout. Navíc má stále problémy s učením. Lékaři stanovili lehkou mentální retardaci s doporučením vzdělávat v normální škole. Užívá Ritalin.

Výsledky pozorování

Teta Rybová je přísnější, když děti neposlechnou, mají zákaz pracovat na počítači a sledovat televizi. Strejda Novák má k dětem kamarádský vztah a vede je ke sportu. Větší problémy řeší společně s tetou.

3.2 Dílčí závěr

Mezi rodiny, které jsou v současné době nejvíce ohroženy, patří rodiny s větším počtem dětí, neúplné rodiny, rodiny s invalidními a zdravotně postiženými dětmi, nezaměstnaní rodiče (zejména dlouhodobě), společensky nepřizpůsobiví (alkoholici, drogově závislí...). Z toho vyplývá řada rizik, se kterými mají někteří rodiče těžkosti. Mohou dostoupit takové intenzity, že je dítě ohrožováno a poškozováno. Z takového rodinného prostředí musí být dítě nezdědka odňato a předáno do pěstounské péče, k osvojení, do dětského domova.

Právě dětské domovy pomáhají utvářet dětem další existenci. Odloučení od rodiny představuje vážný zásah do citlivé dětské duše a děti ho prožívají různě (bývají nedůvěřivé, nepřiměřeně reagují na požadavky vychovatelů...). Lze pozorovat citovou nevyváženost - neklid, plačtivost, naopak vzdorovitost a agresivitu. Děti mají většinou vlastní rodiče, které i přes jejich chyby mají rády, a proto pobyt v dětském domově pociťují jako omezení volnosti a nespravedlnosti.

Z počátku rodiče jezdí za dětmi často, ale pak se intervaly mezi návštěvami prodlužují. **Je smutné, že čím jsou rodiče nezodpovědnější, tím více na nich jejich děti lpí. Proto také při dosažení zletilosti se často vracejí k takovému způsobu života, jakým žijí jejich rodiče.**

„Zdokonalit rodinu je nejtěžší práce na světě“.

(V. Satirová)

Závěr

Na závěr se pokusím shrnout hlavní poznatky a zopakovat to, co pokládám za nejdůležitější.

Rodina jako taková prochází stále určitými změnami. Ekonomická a sociálně zabezpečovací funkce rodiny spolu s emancipací žen zásadně přispívají ke změně vztahů v rodině. Avšak základní a nejdůležitější úkol – ochrana a výchova dětí, se nemění. Rozhodující úlohu v péči o dítě mají rodiče, kteří mají být osobním životem a chováním příkladem svým dětem. Vždyť rodičovství je nejen povolání, ale i umění! A stabilita rodiny je základem rodinných vztahů.

Děti jsou zdrojem neopakovatelných zkušeností a prožitků. I starosti s nimi jsou specifické lidské starosti, které by jinak člověk neprožil. A jak děti rostou pomalu k dospělosti, rodiče s nimi zrají k životní moudrosti. Největším přáním většiny rodičů je vidět kolem sebe děti, jak z nich vyrůstají zdraví, samostatní, šťastní lidé.

Smyslem mé práce bylo dokázat, jak je důležitý pro děti domov a prostředí ve kterém vyrůstají. Domov jako místo, kde se stále něco děje, kde se chválí, kárá, zkrátka – kde se vychovává. Kde podle Matějčka (1994) „JSOU NAŠI“³⁵.

V první části jsem zajímala o to, jak žijí ostatní rodiny. Snažila jsem se proniknout k podstatě problému – totiž, že „ domov je základ všeho“ a **jaký význam má rodinné prostředí na rozvoj osobnosti dítěte.** Jak důležité jsou harmonické vztahy v rodině: mezi rodiči, dětmi, prarodiči, příbuznými, přáteli a známými. Zdůraznila jsem, že v každém dobrém vztahu je zapotřebí kombinace lásky, přátelství, tolerance i respektu. Pevné rodinné zázemí je nutné nejen pro děti, ale i pro oba partnery, nejlépe ve fungujícím manželství. „Spokojeně vyvážené manželství dává člověku vyrovnanost nutnou k tomu, aby měl potřebu vydávat ze svých schopností ostatním v procesu aktivní tvůrčí práce. Těžko předpokládat, že jedinec, plný nejistot, starostí a obav o svou rodinu, bude mít plnou výkonnost a dostatek elánu pro splnění svých životních ideálů. Ale člověk, podporovaný svým partnerem, s vědomím pevného zázemí, spokojeného domova, má větší odvahu do života a tím i možnost vydávat ze sebe to nejlepší.“³⁶

Ve druhé části jsem chtěla poukázat na vzájemnou **spolupráci rodiny a školy.** Kde také, jak měl na mysli J. A. Komenský, představuje ústřední místo vzdělání, kdy podpora ze strany rodičů je klíčová. A také hlavně na to, že kořeny zla vznikají v okamžiku, kdy dítě doma slyší něco úplně jiného než ve škole. Příliv informací všeho druhu působí na citlivou dětskou duši, a tak ji určitým způsobem formuje. Pro některé rodiny se stávají školní úspěchy či nezdary jedním z nejdůležitějších problémů. Školní úspěšnost dítěte bývá (více u vzdělaných rodičů) jednou ze základních hodnot rodiny.

---

³⁵Matějček, Zdeněk., O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994, s. 11.

³⁶ Manželství, rodina, rodičovství (sborník studijních materiálů). Praha: Horizont, 1972, s. 17.

Zdůraznila jsem, jak je důležité správné **využívání volného času dětí**, že rodiče by neměli „šetřit časem“ a že zájmová činnost má na rozdíl od zábavy a odpočinku vždy aktivní charakter. Zaměřila jsem se na význam médií s jejich pozitivními i negativními dopady na dítě.

V poslední části jsem zdůraznila, že moderní **sociální politika státu** musí respektovat současné problémy zvláště mladých rodin a zaměřovat se na jejich uspokojivé vyřešení.

Zaměřila jsem se na vážně ohrožené děti, jimž soud nařídil ústavní výchovu.

Pokusím se srovnat život dětí v rodině se životem dětí v dětském domově, kde jsem vykonávala předepsanou pedagogickou praxi. Bylo zajímavé a přitom poučné sledovat 47 dětí, které jsou soustředěny do sedmi rodinek a které vzhledem k neutěšeným rodinným poměrům jsou nuceny žít v ústavním zařízení. Tyto děti jsou také často vlivem původní rodiny opožděny ve vývoji.

Způsobem každodenního života se život v DD přibližuje provozu a soužití v běžné rodině. Děti vyrůstají v rodinkách, které se podobají rodinnému prostředí (péče o osobní věci, hygiena, příprava do školy...) Po stránce materiální mají vše, co potřebují. Dokonce si trůfám tvrdit, že i více než v rodinách, jejichž příjmy se pohybují na hranici životního minima. To se týká i využití volného času a zájmové činnosti. Po stránce citové nemohou vychovatelé milující rodiče nahradit. Na dítě nepříznivě působí absence rodičovských vzorů, společné zážitky a nedostatek citových podnětů. Pedagogičtí pracovníci totiž musí souběžně zastoupit roli vychovatele i roli rodiče. Uvědomila jsem si, jak moc záleží na osobnosti vychovatelů. Na tom, jak jsou schopni citlivě děti vést k tomu, že jejich požadavky na ně kladené jsou nutností a ne rozmarem.

Vycházela jsem z hypotézy, že děti, které mají bezpečné zázemí domova, jsou ve výhodě vůči dětem, u nichž je tomu naopak. Podle Matějčka (1994) „Děti, které prožily pěkné dětství a pěkný domov, s největší pravděpodobností vytvoří pěkný domov i svým dětem“.³⁷ **Domnívám se, že takové děti, po vzoru harmonické rodiny, v níž vyrůstají, mají větší schopnost vytvořit fungující rodinu, až přijde jejich čas.**

Na základě prostudované literatury, vlastních poznatků a zkušeností, a také na základě pozorování a rozhovorů, jsem dospěla k názoru, že **rodinné prostředí má zásadní význam pro rozvoj osobnosti dítěte, a proto je důležité, aby si rodiče uvědomili, že jejich dítě potřebuje domov a rodiče, kteří se milují, prokazují jeden druhému úctu, a to jsou hodnoty, které si odnese do života.**

---

37 Matějček, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994, s. 10.

Resumé

Bakalářská práce obsahuje: úvod, tři části, závěr. Každá část je zakončena dílčím závěrem. Teorie je doplněna kazuistikami. Citáty jsou použity jako motta a začleněny do výkladu.

Úvod – zdůrazňuje cíl práce: „Vliv rodinného prostředí a její význam pro vývoj osobnosti dítěte“. Vysvětluje, že být rodičem je významné poslání a domov je základ všeho.

1. část - charakterizuje rodinu v minulosti i v současnosti. Zaměřuje se na nové trendy ve společnosti. Dále pak na rozvoj osobnosti dítěte a na mezilidské vztahy v rodině. Zamýšlí se nad různými typy rodiny (harmonická, problémová, dysfunkční, neúplná) a nad ekonomickou stránkou. Kazuistiky ilustrují životní situace rodin.

2. část – se zabývá vlivem školy na rozvoj dítěte, klade důraz na její úlohu při utváření dětské osobnosti, na vztahy vrstevníků. Zaměřuje se na nadané děti a děti se zvláštními zdravotními problémy, a na to, jak tráví volný čas a jak ovlivňují masmédiá jejich výchovu. Pozornost je také věnována mimoškolní činnosti a jejímu vlivu na vývoj dítěte.

3. část - se zaměřuje na sociální politiku státu, zvláště na pomoc mladým rodinám. Ze zařízení pro děti, které vyžadují ochranu, se zaměřuje na děti z dětského domova. Na základě kazuistik si lze představit život dětí i jejich vychovatelů v náhradní péči.

Závěr - shrnuje stěžejní poznatky na základě teorie, vlastních zkušeností, kazuistik. Zdůrazňuje význam rodinného prostředí na vývoj dítěte.

Anotace

Bakalářská práce „Význam rodinného prostředí pro rozvoj osobnosti dítěte“ se zaměřuje na vzájemné vztahy v rodině, a to jak na pozitivní, tak i negativní. Poukazuje na to, že rodinné zázemí je nutné nejen pro děti, ale i pro oba partnery, nejlépe ve fungujícím manželství. Dále pak zdůrazňuje význam spolupráce rodiny a školy. Zabývá se využíváním volného času dětí a rodičů, zájmovou činností, významem masmédií s jejich pozitivním i negativním dopadem. Zajímá se také o děti, které jsou vážně ohrožené nefunkčním rodinným prostředím, kterým byla soudně nařízena ústavní výchova. Obsahuje praktické zkušenosti z dětského domova.

Klíčová slova

Rodina, rodinné prostředí, rodiče, děti, škola, volný čas, mimoškolní činnost, dětský domov...

Annotation

This bachelor project, entitled „The Meaning of Family Environment for Personality Development of Child“, is focused on interrelationships in family both positive and negative. It points out that family background is necessary not only for children but also for both partners in functional marriage. It also emphasizes the meaning of cooperation of family and school. This thesis is concerned with the use of free time of children and parents, interests, the meaning of massmedia with its positive and negative impact. It deals with children who are endangered by dysfunctional family environment and to whom the institutional care and education was ordered by court. It contains practical experience from the children's home.

Key words

family, family environment, parents, children, school, free time, after-school activities, children's home...

Seznam použité literatury

1. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.
2. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.
3. Buscaglia, Leo. *Milujte se*. 1. vyd. Praha: Pragma, 1993, 200 s.
ISBN 97-8808-5213-32-4.
4. Čačka, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 377 s. ISBN 80-7239-060-0.
5. Elliotová, Michaela. *Jak ochránit své dítě*. 3. vyd. Praha: Portál, 1995, 153 s. ISBN 80-7178-419-2.
6. Eyrovi, Linda a Richard. *Jak naučit děti hodnotám*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 160 s. ISBN 978-80-7367-275-1.
7. Fenwicková, Elizabeth. Smith, Tony. *Kníha o dospívání*. 1. vyd. Bratislava: INA, 1994, 286 s. ISBN 80-85650-52-1.
8. Komenský, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. 3. vyd. Praha: SPN, 1964, 52 s. 14-075-72.
9. *Manželství, rodina, rodičovství (sborník studijních materiálů)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1972, ISBN 40-021-72.
10. Matějček, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, ISBN 80-85282-83-6.
11. Matoušek, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. ISBN 80-8642-919-9.
12. Němec, Jiří a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Paido, edice pedagogické literatury, 2002, 119 s. ISBN 80-7315-012-3.
13. Peltová, Nancy. *Dítě v dobrých rukou*. 1. vyd. Praha: Advent – Orion, 2000, 241 s. ISBN-80-7172-420-3.
14. Prekop, Jirina. *Jak být dobrým rodičem*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Grada publishing, 2001, 83 s. ISBN 80-247-9063-7.

15. Rheinwaldová, Eva. *Rodičovství není pro každého*. 6. vyd. Motto, 1993, 175 s. ISBN 80-90 1338-4-3.
16. Řičan, Pavel. Pithartová, Drahomíra. *Krotíme obrazovku*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995, 62 s. ISBN 80-7178-084-7.

Skripta:

17. Kejdová, Miroslava. Vaňková, Zdeňka. *Právo a sociální politika*. Brno: Institut mezioborových studií, 2007, 177 s.
18. Kohoutek, Rudolf. *Pedagogická psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2005, 267 s.
19. Kolektiv autorů. *Základy speciální pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií, 2003, s.
20. Mühlpacher, Pavel. *Kapitoly ze sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2003, 84 s.
21. Olejníček, Antonín. Kohoutek, Rudolf. *Metodika řešení problémů v mezních situacích*. Brno: Institut mezioborových studií, 2005, 124s.
22. *Znojemsko*, vydává Neson s. r. o. , ročník XIX, č. 02, r 13. 1. 2009, 16 s.
ISSN: 1212-169X.

Seznam příloh

Příloha č. 1

PRAVIDLA SOUŽITÍ DĚTÍ V DĚTSKÝCH DOMOVECH

každé dítě má:

- právo být seznámeno s právy a povinnostmi
- právo být respektováno a respektovat druhé
- právo na zajištění plného přímého zaopatření
- právo na svoje soukromí
- právo na umístění se svými sourozenci, nebrání –li tomu závažné skutečnosti
- právo ptát se, obracet se se svými žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky
- právo na rozvoj svých tělesných, duševních a citových schopností a sociálních dovedností
- právo žádat, aby dopisy byly odesílány bez kontroly obsahu
- právo, aby dostalo doručené dopisy bez předchozí kontroly
- právo na podmínky pro dosažení vzdělání a přípravu na budoucí povolání v souladu se svými schopnostmi a potřebami
- právo kdykoli se setkat se sociální pracovníci, pracovníkem sociálně právní ochrany dětí
- právo účasti na volnočasových aktivitách pořádaných domovem s výjimkou zákazu či omezení v rámci opatření ve výchově dle zákona č. 109/2001 Sb.
- právo vyjádřit svůj názor
- právo být hodnoceno a odměňováno, k tomu se vyjadřovat
- právo setkat se se svými rodiči nebo osobami odpovědnými za jeho výchovu a udržovat s nimi kontakt ve formě korespondence, telefonického rozhovoru a osobních návštěv
- právo přijímat v DD návštěvy i jiných osob se souhlasem pedagogického pracovníka
- právo na kapesné
- právo samostatně opustit DD se souhlasem pedagogického pracovníka za účelem vycházky, a to od 7 let věku
- právo na informace o stavu svých pohledávek a úsporách
- právo na svobodu náboženství

ale každé dítě také má:

- ⇨ povinnost dodržovat stanovený pořádek a kázeň podle ustanovení Vnitřního řádu DD
- ⇨ povinnost plnit požadavky zaměstnanců zařízení spojené s určitým režimem domova
- ⇨ povinnost šetrně zacházet se svěřenými věcmi
- ⇨ povinnost nepoškozovat cizí majetek
- ⇨ povinnost dodržovat zásady slušného jednání s osobami, se kterými přichází do styku
- ⇨ povinnost v prostorách domova a v osobních věcech udržovat pořádek a čistotu a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu zařízení
- ⇨ povinnost dodržovat předpisy a pokyny k ochraně bezpečnosti a zdraví, se kterými bylo řádně seznámeno
- ⇨ povinnost hradit ze svých úspor náklady spojené s přepravou do DD, který neoprávněně opustilo nebo se do něj včas nevrátilo
- ⇨ povinnost poskytnout na výzvu ředitele doklady o svých příjmech
- ⇨ povinnost na výzvu předat do úschovy předměty ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost

... když si budeš plnit všechny svoje povinnosti a užívat svých práv, svět může být i v děcáku barevnější než se zdá ...

ZNOJEMSKO

Vydává NESON s.r.o. Číslo 02 Ročník XIX. Cena 14 Kč/12 Kč (předplatné) Znojmo, úterý 13. ledna 2009

Domov musí zůstat dětem

První návštěva nového krajského hejtmána Michala Haška vedla ve Znojmě do dětského domova. Vilu v ulici Na Návrší, kde pobývají děti již od roku 1962, musel stát po patnácti letech soudních jednání vrátit původním majitelům. Ti za ni požadují osm milionů korun. Pokud vilu nekoupí kraj, budou se muset děti stěhovat. S takovým výsledkem se nechce smířit nejen ředitel zařízení Antonín Nachtnebl, ale ani nový hejtman. „Dětský domov by tady měl pod křídly kraje fungovat dále, proto preferuji variantu vykoupení této nemovitosti. Chci se osobně setkat s majiteli, a vést s nimi jednání o odkupu. Rozhodující bude samozřejmě požadovaná cena. V rozpočtu kraje, který činí téměř šest miliard korun, by ale neměl být velký problém patřičnou sumu nalézt,“ uvedl hejtman svoji prioritu a dodal, že případným zrušením regulačních poplatků v nemocnicích by kraj ušetřil 75 milionů korun. Nepodařilo se s restituenty dohodnout, má hejtman Hašek další dvě řešení, ve kterých chce jednat s představiteli znojemské radnice včetně opozice i se soukromými majiteli nemovitosti ve Znojmě. -trek-

Při večeři si s dětmi domova hejtman Michal Hašek povídal. foto: -trek-

jiné historické spodní prádlo. foto: -š-

ce zahájily u sezonu

novená tradice dokázala zaplnit největší sál zdejšího zámku. Ještě dopoledne ale měli pořadatelé (dokončení na straně 12)

vražda, 4 zranění

osobních vozidel lehká zranění. Dvaasedmdesátiletý muž za volantem VW Polo vjížděl na hlavní silnici, po které jel sedmadvacetiletý řidič ve Felicii. Příčinou střetu podle prvotního policejního šetření bylo nedání přednosti v jízdě. Na autech byla vyčíslena škoda asi devadesát tisíc korun. -trek-